

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913.

Andra kammaren.

Nr 19.

Tisdagen den 11 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning bevillningsutskottets betänkande, nr 21, angående tull och skatt å socker Ang. tull och skatt å socker m. m. m. m.; och lämnades därvid i fråga om utskottets hemställan under punkten 1:o), i vad den rörde tullsatserna å socker och restitution av erlagd sockertull, ävensom motioner, som innefattade yrkanden i samma ämne, enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr Byström, som yttrade: Herr talman! I den förevarande frågan finnes det några synpunkter, uti vilka de flesta, för att icke säga alla, tyckas vara eniga.

Den första är den, att den tullsats, som nu är gällande för socker, är för hög, och att en sänkning av tullen till lägre belopp än dessa 14 öre sålunda bör företagas.

Vidare ha, såvitt jag kunnat finna, alla varit eniga även därom, att det kapital, som sockeraktiebolaget har i denna affär, är onödigt stort och därför måste anses vara i väsentlig grad utvattnat. Bolaget har nämligen, enligt vad som uppgivits, inmot ett par hundra miljoner kronor i affären och en vinst, som går över 10 miljoner kronor om året. Dessa siffror äro så stora att de tyda på, att de, som ha hand om denna affär, snart skulle kunna kallas »dollarkungar». Dollarkungar äro emellertid icke alltid så lätt att handskas med.

En annan synpunkt, som även alla i det väsentliga äro eniga om, är den, att livsförnödenheterna här i landet i allmänhet äro för dyra eller mycket dyra och att något borde göras för att om möjligt sänka priset på dessa livsförnödenheter. Men i fråga om huru man skall kunna komma till en sänkning af dessa priser, därom råda ju skiljaktiga meningar. Och om man slår upp bevillningsutskottets betänkande och ser på sidorna 3, 4, 5 och 6, så finner man också en mångfald förslag framställda

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

för att sänka sockerpriset. Det är nästan så, att man skulle kunna instämma med en talare i Första kammaren och likaså med den förste talaren här på stockholmsbanken, vilka använt ordet auktion. De olika förslagsställarna ha bjudit på frågan, den ena så och den andra så. Herr Palmstierna har bjudit 9 öre eller 5 öres sänkning. Chefen för finansdepartementet har bjudit 10 öre eller 4 öres sänkning, herrar Stadener och Pålsson ha bjudit 12 öre eller en sänkning av 2 öre, och herrar Lindman och Swartz ha bjudit något, som skulle kunna sägas vara att giva med den ena handen och taga tillbaka med den andra. De, som varit »stöddigast» på ärendet, äro herrar Andersson i Skivarp och av Ekenstam. De ha nämligen ansett, att ingenting bör göras, utan att status quo är det bästa. De, som representera denna åskådning, ha också givit ett uttryck för, hur lätt man kan sätta sig in i den här frågan. Jag har fått mig tillskickat ett exemplar av en konservativ tidning från vår skånska universitetsstad, och där säges det om ett möte i sockerfrågan bland annat följande ord: »På de korta timmar förhandlingarna pågingo utreddes sockerfrågan så grundligt och så allsidigt, att det hade varit en oskattbar vinst, om endast en bråkdel därav kommit till synes i trustkommitténs betänkande och i den kungl. propositionen». Ja, det är ju klart, att dessa herrar måste känna sig ganska säkra på sin post, när de kunna så snabbt som på några korta timmar åstadkomma en så grundlig och allsidig utredning, att den överträffar både vad trustkommittén behöft är för och vad regeringen, med de möjligheter den dock har, kunnat åstadkomma. Men så var det också märkliga män samlade enligt den åsikt tidningen bar, ty den upplyser oss om, att »den församling, som här sammanträdde, var den för denna provins mest representativa, som troligen någonsin förekommit. Ingen skånsk näringsgren saknade där auktoritära representanter, och mötets inlägg i dagens stora fråga kan icke negligeras ens av den nuvarande regeringen och dess parti». Ja, det är ju klart, att så klyftiga män, som kunna på några korta timmar reda ut en så pass stor fråga måste uppmärksammas.

I pressen och på möten ha framhållits, huru regeringens ende baron, statsrådet Adelswärd, har ändrat mening eller yrkande i denna fråga, då han givit med sig och gått från en tullsats på 10 öre till 11 öre. Det är visserligen obestriddigt, att så har skett, men jag vill då erinra därom, att han icke är den ende baron, som kommit till en förändrad ståndpunkt. Det socialdemokratiska partiets här i kammaren likaledes ende baron, herr Palmstierna, har ju också ändrat sig ungefär på samma sätt, då han gått från 9-öres-tullsatsen till sitt nuvarande förslag, 10 öre. Då sålunda en baron ändrar på sin siffra litet, och den andre också gör det i samma riktning, skulle baronerna väl kunna säga, den ene till den andre: en ann' kan vara lika så god som en ann'.

Bland de olika meningar, som kommit fram, har ju en framlagts förstås av bevillningsutskottet. Då bevillningsutskottet haft så många olika förslag att se på, är det klart, att bevillningsutskottet också haft tillfälle att så allsidigt som det över huvud taget är möjligt taga denna fråga under övervägande, och utskottet har då kommit till den kompromiss, som nu i dag så många gånger blivit omnämnd och blivit så mycket diskuterad. Man må, då det gäller att bedöma bevillningsutskottets förslag, komma ihåg, att den framställning som nu göres är en kompromiss, och att kompromisser sällan äro ägnade att tillfredsställa någon. Några få kunna möjligen vara nöjda därmed, men det stora flertalet plägar icke vara det. För min del skulle jag gärna sett, att utskottets förslag gått närmare det ursprungliga regeringsförslaget, men då till följd av omständigheter, som syntes mig tvingande, så icke har kunnat ske, har jag för min del gått med på denna kompromiss. Jag vill erinra därom, att utskottets förslag, om det ock icke går så långt, man skulle kunnat önska, dock innebär ett ganska betydligt kringsskärande av sockerbolaget, i det förslaget nämligen gäller omkring 3 å 4 miljoner kronor per år. Detta är dock något, och att man icke kunnat gå längre har ju, såsom här blivit framhållet av andra talare, varit föranlett av hänsyn till de små i dessa provinser, som det nu gäller, och då de små betodlarne i allmänhet i Skåne.

Jag vill också erinra därom, att, därest ett misstag blivit begånget av utskottet, detta visserligen må vara en ledsam sak, men dock är något, som det finnes möjlighet att efter några år kunna justera. På samma sätt har det ju varit möjligt att vidtaga rättelser i det beslut, som fattades, då sockerfrågan förra gången behandlades här i Riksdagen, vilken behandling ju flera gånger blivit omnämnd under dagens lopp.

Det har framhållits av flera talare, att det är stor oro i Skåne, och en talare, jag tror det var amiral Lindman, sade, att det var såsom en eld, vilken icke var så lätt att släcka. Ja, det kan ju vara så. Det finns emellertid folk, som försökt släcka den där elden, denna oron, där nere. Det finnes flera förslag härutinnan. Särskilt har herr Palmstierna t. ex. ett förslag, som han tror skulle vara hjälpmedlet i det här fallet och vilket han tigger och ber oss antaga; bevillningsutskottet har också sitt förslag, som skall anses bidraga till åstadkommandet av ett så gott resultat som möjligt. Statsministern har haft ett kraftfullt anförande om huru elden bör släckas, om jag får begagna denna bild. — Då här nämndes om en eldsvåda, kommer jag att tänka på vad det sades vid ett tillfälle, när för många år sedan en eldsvåda härjade en av våra residensstäder, nämligen Karlstad. Det var på den tiden då biskop Sundberg, sedermera ärkebiskop, var bosatt där. Det berättas, att borgmästaren och biskopen betedde sig ganska olika inför det allvarliga skådespelet. Det sades, att borgmästaren grät och bad, under det att biskopen släckte och svor. Det ser ut,

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

Ang. tull och skatt å socker m. m. som om båda sätten hade använts även nu; vilket som skall bli det lyckligaste, får väl framtiden utvisa.

(Forts.) Herr talman, jag skall icke upptaga tiden med att yttra så mycket mer vad denna delen av frågan beträffar, jag vill dock säga, att jag tyckte, att herr statsministern tolkade situationen i det stora hela synnerligen väl, och jag tror, att han tolkat mångas mening liksom en hel del andra gjort i de anföranden, som hållits här i dag.

Jag ber alltså att få yrka bifall till bevillningsutskottets framställning i förevarande fråga.

Jag hade också tänkt säga något med hänsyn till frågan om Lidköpingsgruppen; jag är, såsom herr talmannen kanske sett, med bland reservanterna, jag anser nämligen, att sockerindustrien och betodlingen i Östergötland, Västergötland och på Öland bör gynnas med den skattelindring, som föreslås i reservationen till deras förmån. Det torde emellertid knappast vara lämpligt att just nu taga fram de synpunkter jag har på den frågan, utan dröja därmed, tills den punkten föredrages, och därför skall jag, som sagt, inskränka mig till att yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan i den nu föredragna punkten.

Härpå anförde:

Herr Ingvarsson: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren slutade med att säga, att han fann herr statsministerns anförande här i dag synnerligen klaggörande för situationen. Ja, därom kan man naturligtvis hava olika meningar. För min del kan jag icke hjälpa, att jag, såsom ombud för en hittills betodlande provins, har en något annan uppfattning därvidlag. Med den kännedom jag har om förhållandena i de betodlande provinserna, vågar jag säga, att enligt de sakkunniges förslag, som t. o. m. erhållit vitsord av regeringen i dag, så skulle det vara icke blott möjligt att genomföra regeringsförslaget, utan man skulle t. o. m. kunna gå längre i fråga om tullens nedsättning än vad regeringen på grundval av dessa sakkunniges förslag hemställt utan att därför utsätta betodlingen för risken av nedsatta betpriser, ty det fanns, som det i dag erinrats om, tvenne motioner, av vilka den ena har här varit på tal, och vilka möjliggjorde ett korrigerande av varje försök till sådan prisnedsättning. Den ena motionen har väckts av herr Karlsson i Fjäl och den andra av herr Nilsson i Tånga. Det låg således inom möjlighetens gränser — synnerligast om man tager hänsyn till att med lägre priser skulle konsumtionen avsevärt ökas — att icke blott bibehålla den betodling och de fabriker, som funnos, utan även de hittills rådande betpriserna. Men nu reste man på skilda håll en synnerligen kraftig opinion mot förslag i denna riktning, och jag är icke alldeles utan kännedom om den innebörd, som denna opinion har. Jag vågar med ganska stor visshet påstå, att både i den provins, jag representerar, och måhända även i

övriga betodlande provinser — jag anser mig kunna påstå även detta med rätt god säkerhet — framskapades denna opinion från trustens sida, ty åtminstone vad Blekinge beträffar, är jag förvissad, att betodlarnas allra största flertal icke skulle hava lagt några hinder i vägen för Riksdagen att fatta de beslut i denna fråga, som Riksdagen ansåg lämpliga. Men ombud för trusten, om också icke direkta ombud, så dock i alla fall personer, som stodo mycket främmande för betodlingen, satte i gång en synnerligen häftig kampanj och inbillade bönderna, att fabrikerne voro färdiga att nedläggas när som helst, betodlingen måste upphöra och betodlarnes existens stod på spel. Tack vare denna agitation har regeringen kapitulerat och framlagt ett förslag, som bönderna i Blekinge och Halland ha all möjlig anledning att be Gud bevara sig för.

*Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)*

Förut fanns det någon liten möjlighet för dem att fortgå på den väg de hittills gått, men den möjligheten har nu i det närmaste blivit bortskuren. Det var med ganska stort nöje man i dag hörde herr statsministern tala om sitt intresse för de små, och hur han ville värna om dem även med risk att han därvid någon gång skulle nödgas göra eftergifter för de stora. Ja, jag kan icke neka till att jag just i den behandling, som betodlarna i Halland och Blekinge hava rönt i detta kompromissförslag, ser ett utslag av denna omtanke om de små. Om denna omtanke ständigt tager sig sådana uttryck, förefaller den mig åtminstone bliva allt annat än klädsam. Nu ställer sig saken för de provinsernas vidkommande så, att de icke hava någon säkerhet för att få behålla vare sig sina fabriker eller sin betodling. Bevillningsutskottet uttalar visserligen i betänkanDET något slags platonisk kärleksförklaring härvidlag och hoppas, att betodlingen skall få fortfara, men detta uttalande har icke alls den bestämda form, som regeringens eget uttalande i propositionen. Denna proposition har visserligen i dag av herr statsministern blivit till sin innebörd reducerad, men den får väl i alla fall anses betyda så mycket, som orden utsäga.

Lantborna där nere hava sålunda, som sagt, icke någon som helst anledning att vara tillfredsställda. Härtill kommer ytterligare en synpunkt, som väl förtjänar att beaktas. Den har visserligen antytts förut i dag, men jag kan icke undgå att ännu en gång fästa uppmärksamheten på den. Det tyckes mig, att här är en mycket märkvärdig nationalekonomi. Herr Lindman, som väl har litet erfarenhet på det här området, har i dag uttalat som sin uppfattning, att regeringen bör stå uppe över det hela och se över det hela och på nyttan för landet i dess helhet. Men om man gör detta, så bör man väl göra det även ur ekonomisk synpunkt, och då förefaller det synnerligen anmärkningsvärt, att här uppmuntrar staten de delar av vårt land, som ännu ha mindre förutsättningar att odla betor och producera socker, och gör det genom extra premier utöver det tullskydd, som beredes sockerindustrien och betodlingen i södra Sverige. Och följden

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

härav har blivit, att betodlingsarealen i södra Sverige måste ytterligare inskränkas, och nu ser det ut, som om såsom en ytterligare följd härtill skulle komma, att betodlingen i de provinser, där den hittills utvecklats sig synnerligen raskt och snart är jämbördig med den skånska, nämligen i Halland och Blekinge, fullständigt skall gå under. Den nationalekonomi, som man kan få fram härur, är sålunda den, att där förutsättningarna äro sämst, där skall staten betala extra premier för att hålla odlingen uppe, och där den redan är lönande och går bra, där går det icke längre an att fortsätta.

Jag upprepar, vad jag nyss sade: jag är övertygad om, att om propositionen bifallits eller t. o. m. ett längre gående förslag, sådant som herr Palmstiernas förslag, bifallits, skulle — synnerligast med de möjligheter att göra påtryckningar på trusten, som finnas genom den motion, som är kvar i bevillningsutskottet — betodlingen i Blekinge och Halland mycket väl kunna upprätthållas och prisen därjämte. Men möjligheterna därtill äro nu ställda på trustens gottfinnande, och ingen som helst säkerhet finnes för att den kommer att fortsätta.

Sålunda är det med allt annat än angenäma känslor, som blekingarna och hallänningarna titta på det verk som föreligger. Och för min del kan jag icke säga annat än det, att vill man skipa rättvisa härvidlag, vill man, att betodlingen, som skall upphjälpa jordbruket och åstadkomma bättre förhållanden i skilda avseenden i dessa två provinser, skall få lov att fortsätta, förefaller det mig vara den bästa vägen att följa den reservation, som här föreligger. Antages denna, finnes i alla fall ytterligare möjlighet att åstadkomma kontroll, att det nuvarande tillståndet bibehålles; antages det nu framlagda kompromissförslaget, saknas denna möjlighet.

Jag skall sålunda nu kort och gott nöja mig med att yrka bifall till den här framlagda reservationen.

Herr Palmstierna: Ja, herr talman, jag funderade ett litet ögonblick på att svara herr Byström, men uppriktigt sagt hittade jag inga hållpunkter i hans anförande och kan därför ej svara honom — för övrigt är herr Byström så oförarglig och så vänlig, så jag vill ej heller göra det.

Emellertid var det onekligen med en ganska stor spänning, som inte bara jag, men jag tror flertalet av denna kammars ledamöter, avvaktade det svar, som herr statsministern skulle giva. Åtminstone har jag för min del under dessa dagar gått och närt en stilla förhoppning: det skall väl ändå finnas en hemlighet bakom alltihop det här, det skall väl ändå vara så, att när vi komma till den stora dagen, då den s. k. uppgörelsen sker, skall det visa sig, att statsministern avslöjar hemligheten, och inte bara det liberala partiets ledamöter i denna kammare, men kanske även det socialdemokratiska partiets därvid bli betänksamma och tveka, om inte regeringen haft rätt. Men nu

ber jag att få uppriktigt fråga kammarens ledamöter: *har herr statsministern i dag framlagt ett enda nytt faktum*, något, som man icke kände förut? Nej, icke ett enda nytt faktum har omnämnts. Vad herr statsministern i sitt anförande i dag meddelat, detta har diskuterats icke blott under de 40 timmarna mellan söndagsmiddag och tisdags morgon, utan detta har diskuterats veckovis innan dessa dagar och diskuterats med ingående allvar och man har provat varje möjlighet, som kunde förefinnas att hindra de eventualiteter, som herr statsministern i dag på middagen med stort bekymmer talade om. Hela hans anförande — som vanligt skickligt och värtaligt lagt — var sådant, att många, t. o. m. en och annan, som rycktes med av bravoropen, märkte, huru detta tal icke räckte till att täcka över den gapande *sakliga* tomheten i framställningen.

Vad gjorde herr statsministern? Jo, herr statsministern slog faktiskt på samma strängar som larmpressen förut, då den i sin mån bidragit till den stämning, som herr statsministern nu också ville frambringa bland oss med vissa uttryck i sitt anförande — »offra betodlarne», »bortsopa den lilla höjningen i deras välstånd», »en härjande inverkan». — Sådana ord fingo vi höra från statsministerbanken i dag. Härav drog jag för min del omedelbart en konklusion, som jag tror kammarens ledamöter genast insågo: det är ju dock rätt egendomligt, att det bara i fråga om *Skåne* skall vara tal om »härjande inverkan», »bortsopande» och »offrande», men Blekinge, Halland, Östergötland, Öland lämnas alldeles ur räkningen. Deras betodlare förklaras icke vara i samma bekymmersamma läge. Den principiella ståndpunkt statsministern intog om skydd för betodlarne just i Skåne borde dock konsekvent ha fört honom till skattelindring för Östergötland, Västergötland o. s. v. Det är en brist i logiken att *samtidigt* använda stora, starka ord just om Skåne, men lämna utan avseende vad som sker utanför dess gräns. Men det bör också erinras, att om statsministern *i dag* stått på samma principiella ståndpunkt som i den kungl. propositionen och i sitt söndagstal, då hade han icke kunnat hålla anförandet i dag. Då hade han ju måst säga, att *driftkoncentrationens nödvändighet* ur nationalekonomisk synpunkt, ur statsnyttans synpunkt måste hävdas. En väsentlig del av stödet för den argumentation, som herr statsministern på denna punkt förde, ramlar med dessa invändningar.

Och en annan sak; när herr statsministern liksom skjuter skräcken i förgrunden, fritager han sig samtidigt helt och hållet från att ha avgivit något löfte att rädda betodlarne i den kungl. propositionen. Häri synes mig ligga en motsägelse. Jag har dock — det må vara felaktigt eller ej, men jag tror i alla fall, att mången läst den på samma sätt — i propositionen läst liksom ett löfte att tillse, att betprisen icke bli sänkta. Det heter nämligen på sidan 41 följande: »Slutligen vill jag» — det är finansministern, som säger detta — »även betona, att jag

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
Forts.

förutsätter, att med de av mig till genomförande förutsatta tullsatserna de bestämmelser, enligt vilka betpriset under de sista åren reglerats mellan sockerbolaget och dess betodlare även som nu gällande arbetslöner inom sockerindustrien icke skola sänkas.» Hittills har man ju varit van vid att av sådana ord i ett statsrådsprotokoll draga ganska bindande slutsatser. Det är beklagligt, att man för framtiden icke tyckes kunna göra det.

I mitt första anförande ingick jag emellertid, som kammarens ledamöter behagade erinra sig, i en bevisföring för att hela denna skräck var målad på väggen och icke hade *reell* innebörd. Icke ett enda ord till bemötande av dessa synpunkter har kommit från statsministern. Emellertid bör det än en gång framhållas, att ifrån regeringens sida ha åtgärder vidtagits för att bispringa betodlarna. När det nu talas om, hur förfärligt det skulle kunna bli, så måste det ihågkommas, att regeringen denna gång i propositionen gjort differensen mellan råsockertull och raffinadtull så liten, att sockerbolaget i det närmaste förhindras att begagna importerat råsocker. Det heter nämligen på sidan 33 i betänkandet, som också finansministern åberopade: »En sådan konsekvens skulle nämligen innebära fara för betodlingens bestånd, ty en alltför låg råsockertull kan föranleda, att industrien finner det fördelaktigare att från utlandet inköpa råsocker än att framställa det ur svenska betor. En relativt högre tull för råsockret äger sålunda sin betydelse främst såsom skydd för den inhemska betodlingen och stärker dennas utövare i deras förhållande till industrien.» Det är ett högst betydande vapen man med en sådan reglering av råsockertullen i förhållande till raffinadtullen skaffar betodlarna. Denna reglering gjordes med tydlig avsikt att kunna infria ett löfte, som enligt mitt förmenande gavs i den kungl. propositionen. Men icke nog med detta. Som jag nämnde, tillskapades ytterligare ett vapen, herr Karlssons i Fjäl motion. Denna tillkom på grund av det hot, som sockertrusten utövade. Jag tillåter mig nu fråga: var det bluff allt detta? Det finns anledning spörja så. Herr Röing tillät sig i denna kammare — jag tror det var litet väl djärvt av honom — att tala om att jag fällt några överord, men det ber jag att få säga kammarens ledamöter, att om det var någon under de förberedande förhandlingarna, som med iver och eftertryck och högljutt hävdade betydelsen av herr Karlssons i Fjäl motion samt intigheten av det hot, som kom från sockertrusten, och de stora möjligheter, som förefunnos att besegra densamma, så var det herr Röing, som sedan var den förste av alla att springa ifrån både det ena och det andra. Från min sida, vad var det för överord i jämförelse med vad här förevarit? Man skall inte vara så djärv att tala om överord ibland, tror jag. Och när herr statsministern själv i dag anslög en lätt ironisk ton om att det icke hjälps med deklamationer mot sockertrusten, så må jag säga, att inte drabba de orden oss, men de drabba talaren i Odéonteatern, ty det anförande,

som där hölls — verifikationer, på att det endast var deklamationer — ha vi fått i dag.

Det har av statsministern erinrats om det hot mot betodlarna, som ansetts ligga i det stora lager, sockertrusten innehar. Nå, det har ju även varit fråga om att reglera den saken på skattevägen, så där framkom intet nytt. Det har varit tal om allt detta förut. Men lagret kan i alla fall näppeligen räcka längre än någon tid inpå nästa år, och skulle affären fortsättas, måste i så fall import av råsocker ske. Men om vi evalvera i betpris de omkostnader den nya anordningen med råsockertullen kan åsamka trusten, så skola vi omedelbart finna, vilken stor ekonomisk förlust bolaget kunde göra vid en import och huru denna omständighet ganska snart skulle tvinga bolaget att söka uppgörelse med betodlarna. Det låge i dess ekonomiska intresse.

Man har talat om de legotrupper, som godsägarna, i Karpalundstrakten eller på annat håll, skulle kunna utgöra för bolaget. Ja, jag vet icke det. Statistiken visar, att de utgöra blott 7 procent av hela antalet betodlare. Värre tycks det icke vara.

Det var emellertid inte bara ett sådant ekonomiskt hot, uttryckt på nyssnämnt sätt, som skulle ha kommit från sockerbolaget. Det framgick ganska oförtäckt av herr statsministerns anförande, att det också varit något annat hot, och jag kunde icke tolka hans ord på annat sätt, än att det i så fall var ett *politiskt* hot. Det har också sagts, att skulle något råsockerbruk nedläggas, så bleve det på den politiskt mest känsliga punkten, nämligen i Karpalund. Valkretsintressena omkring och i Karpalund skulle således spela en ganska avgörande roll i denna fråga. Att den liberala regeringen skulle vilja vika för politiskt påtryckningshot, det synes mig dock vara mer beklagligt än något annat.

Om det nu var så, att regeringen var ytterst angelägen om de små betodlarna i Skåne, varför icke då *själv* sköta förhandlingarna, varför utse ett ombud, varför icke själv ligga i och göra detta i egen hög person? Det är *en* fråga, som man kan ställa. Och så en annan: varför icke begagna pålitliga förhandlingsmän för betodlarna, varför icke utse män, som kunna representera de *små* betodlarna? Jag är icke fullt övertygad om att herrar Jesperson och Hamilton kunna göra detta, och för övrigt: varför taga just de *organiserade* betodlarna, som äro de större i regel? De oorganiserade, som uppgå till en tredjedel av hela antalet och en fjärdedel av antalet i Malmöhus län, tillhöra i större utsträckning vad man kallar mindre betodlare.

Nu slutade emellertid herr statsministern sitt anförande med att säga, att det liberala partiet följer sina egna grundsatser. När jag hörde dessa ord, så föreföll det mig, att en del av det liberala partiets medlemmar blevo litet generade över att höra, att allt, vad som försiggått här, skulle vara uttryck för *partiets* egna grundsatser. Och i detta ögonblick får jag verkligen

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

säga, att så starkt hållar jag dock på det liberala partiet, att jag vill på det allra bestämdaste uttala, att det *icke* kan vara partiets grundsatser, som i *detta* fall herr statsministern velat företräda. Och hans utvecklande av dessa grundsatser var lika märkligt. Han säger nämligen så: det liberala partiet får höra om eftergifter från högerhåll och om eftergifter från vänstern, och det är tydligt, att eftersom man får höra så från båda håll, så är det väl den bästa och riktiga vägen vi gå fram. Är detta den liberala maximen, så lägger man sin politik icke efter egna, utan efter andras grundsatser och håller mitt emellan dem.

Jag vill också säga — här missförstod mig herr Byström alldeles — att när jag talade om auktionierande, så tänkte jag icke på de *åsikter*, som äro framlagda i olika förslag, utan jag menade, att auktionsverket var förlagt till en helt annan plats än till Riksdagens Andra kammare. Då man bjuder trusten fem öre nu, så tre öre nu och ett öre senare, så två öre nu och ett öre senare etc. under pågående förhandlingar, är det ett ovärdigt auktionierande. Man hade gärna velat höra, att det icke förekommit något sådant under förhandlingarna. Det får dock ej förutsättas, att auktionierandet tillhör »grundsatserna», jag betvivlar åtminstone, att så är fallet.

Men än mera. Vi fingo höra av herr statsministern, att när han höll sitt tal på Odéonteatern, så var det verkligen hans mening — jag *vågade* icke säga det i mitt första anförande — att inge föreställning om, att han tänkte vidhålla den kungl. propositionen, ehuru han redan då för sin del var tämligen på det klara med omöjligheten därav. Nu brukar man ju, om man icke vill vara riktigt vänlig, kalla detta för bluff, men hittills hade jag ändå icke trott, att sådant kunde ingå som grundsats i svensk politik. Men herr statsministern låter i alla fall tydligt påskina, att det t. o. m. kunde hända en och annan gång, att det vore berättigat, att man även i en kungl. proposition sade något mera, än vad man sedan ville stå för. Vad kallar man sådan statskonst?

Nu vill jag emellertid betona, att när herr statsministern höll sitt tal i Odéonteatern, förelåg redan en motion av herr Karlsson i Fjäl, och i denna motion står det: »Emellertid har det framgått av en av Svenska sockerfabriksaktiebolagets chef till ordföranden i Skånes betodlares centralförening riktad, i pressen offentliggjord skrivelse, att sockerbolaget ämnade, därest den föreslagna tullsänkningen genomfördes, söka överföra en del av dess belastning på betodlarna.»

Detta skrevs den 19 februari, det var således fullt bekant för herr statsministern, när han höll sitt Odéontal. Han visste sålunda redan då trustens avsikt. Hade han nu så där i kärvt on sagt något kort om att den kungl. propositionen var rättvis och välbetänkt, skulle jag ha förstätt honom, ehuru jag icke gillar ett sådant uppträdande, men så gjorde icke herr stats-

ministern, utan i sitt anförande anslog han en lekande, satirisk och ironiserande ton. Han rent av *gycklade* med dem, som skjuta betodlarna framför sig, men i allmänna fraser bemantla, att det är aktieägarnas intressen det gäller. Det är så »blygt och trevande» man vågar sig fram med det andra talet. Detta uttryckssätt lägger en viss annan karaktär över anförandet i Odéonteatern. Följden blir, att det är ganska sannolikt, att man när herr statsministern härnäst är ute i bygderna och talar om en initiativkraftig och stark regering, icke bara lite småleende åhör hans ord, utan det blir värre än så. När herr statsministern härnäst kommer i bygderna och håller sina stora tal, kan svenska folket med skäl fråga: menar statsministern denna gång *allvar* eller icke? Sådant förhållande bidrar ej till sundhet i statslivet. Då man ofta hört talas om principerna som en ledstjärna, och att nyttan skall komma i andra rummet, men principerna i det första, hade man gärna i dag velat höra något om hävdandet av *denna* grundsats från statsministerbanken.

Detta om dessa »grundsatser». Slutligen kom herr statsminister emellertid till en annan, som nu infördes i vårt politiska liv. Det var en alldeles ny produkt i den *parlamentariska* diskussionen. Jag erinrar mig, att i en debatt, som herr statsministern förde med Dagens Nyheter om parlamentarism, herr statsministern en gång förklarade, att det var ett mycket svårt problem det där, och det kunde man nog instämma med honom i, men att det skulle vara så *enkelt*, att man begär 84 röster av sina *egna* och kallar *detta* för parlamentarism, det hade jag ändå icke trott. Jag undrar, om icke herr statsministern i detta fallet har gjort en missägning. I så fall är den mycket ödesdiger. Men det är så många blottor i övrigt i detta hans olyckliga tal. Det kommer nog att gå igen ganska länge i svensk politik. Bland de värsta blottorna är i alla fall tolkningen av den parlamentariska principen. Det var en av högerns ledare, som omedelbart efter det herr statsministern sagt dessa ord viskade till mig: men hur skulle det gå, om vi högermän röstade med socialdemokraterna, gälla voteringsseglarna ingenting då heller? Bara med ett sådant inkast faller ju detta konstruerade parlamentariska korthus samman. Man trodde likväl icke, att från statsrådetsbankens sådana fiktioner skulle införas i vårt parlamentariska liv.

Till slut vill jag endast säga ett par ord. Det liberala partiet, den liberala regeringen har nyss stått i kanske den mest gynnsamma situation, som man kan begära, vid ingressen, vid öppnandet av den svenska trustpolitiken: en sockertrust, som hela det allmänna medvetandet i Sverige krävde stränga åtgärder emot på grund av dess handlingssätt mot svenska folket; en majoritet inom Riksdagen, som regeringen, om den lagt in samma kraft att driva fram sin vilja, i det avseendet också kunnat förlänga. Men vankelmodet hos den liberala regeringen var för stort. Vi stå därför nu inför konstaterandet av liberalismens bankrutt

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

i trustpolitiken. Det enda, som återstår, de enda vägar, som svenska folket för framtiden kan se bli bärande, äro de, som företrädas av socialdemokratien.

Herr vice talmannen, som under herr Palmstiernas yttrande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr Hamilton, som anförde: Då jag begärde ordet i förmiddags, var det med anledning av några yttranden från Blekinge- och Hallandsbänkarna, vilka uttalanden formade sig till ett klander mot de av de Skånska fackorganiserade betodlarnas *valda* ombud — hör på det, herr Palmstierna! — vid underhandlingarna med sockerbolaget.

Vid dessa underhandlingar framställde jag från början en anhållan, att den koncentration, som varit påtänkt, icke skulle gälla varken Skåne, Halland eller Blekinge. Men vi ombud hade icke någon fullmakt att avsluta kollektivt avtal mer än för Skånes betodlare. Jag har emellertid tillförsäkrat mig åtminstone ett halvt löfte ifrån sockerbolagets chef, att betodlingen i dessa provinser icke skall bliva nedlagd. I ett brev till mig säger han, att styrelsen beslutat, att, därest bevillningsutskottets förslag vinner Riksdagens bifall, fabriker i Karlshamn och Genevad skola sättas i gång till hösten, och att styrelsen är fullt besluten att göra allt, vad man rimligtvis kan fordra för att uppehålla driften vid dessa fabriker. Något annat kan jag i denna fråga icke göra. — Detta löfte är visserligen icke bindande, men jag förmodar, att sockerbolaget lojalt kommer att infria detsamma.

Jag ber att få inlägga en allvarlig gensaga mot det påståendet, som emanerat från stockholmsbänken, att ett bifall till bevillningsutskottets kompromissförslag skulle vara liktydigt med en kapitulation inför trusten. Jag tror, att vi alla äro eniga om, att man bör minska trustens inkomster skäligt, och skäligt är ju icke heller så litet. Men man vill ju icke slå så hårt, att slaget icke drabbar sockertrusten, utan drabbar helt andra än dem, man vill komma åt. Eftergiften har blivit gjord för att icke prisgiva några tusentals svenska män åt sockertrustens godtycke. Och icke allenast betodlarna i vissa delar av Skåne skulle komma i en synnerligen svår ställning, därest en koncentrerung av fabrikationen ägde rum och betodlingen inom vissa trakter upphörde, utan en dylik koncentrerung skulle ha sitt inflytande även inom andra områden. Mer än någon annan industri har råsockerfabrikationen förmåga att bereda möjlighet till tillfälliga arbetsförtjänster åt befolkningen i den omnejd, där en råsockerfabrik är belägen. Förutom de 60—70 vid fabriken anställda fasta arbetarne, som icke sällan på grund av svårigheten att hyra lägenheter på landsbygden i fabriken närhet bebo sina egna hus, så erhålla ortens småbrukare

och arbetare, och även de ofta bosatta på egen torva, under råsockertillverkningen eller ett par månader om året en behöfelig inkomst, som i allmänhet användes för att amortera och förrenta det egnahems- eller annat lån, som är in-tecknat i deras fastighet. Men dessutom — nu kommer jag till huvudsaken — betodlingen ökar arbetskostnaderna på jordbruket med cirka 150—170 kronor per hektar. Förtjänsten härpå tillfaller i småbrukare-hemmen familjen. Husmodern och barnen verkställa arbetet på sina lediga stunder, och detta kan således ske, utan att de behöva hindras ifrån att sköta sina hushållsgöromål. Vid de medelstora jordbruken tillfaller denna arbetsförtjänst i allmänhet arbetarebefolkningens i närheten av jordbruken hustru och barn. Och det är endast vid de stora jordbruken, som man använder folk från avlägsna, fattigare bygder, för vilka det är likgiltigt, till vilken trakt de resa.

*Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)*

En indragning av en råsockerfabrik skulle således medföra svårigheter för de bofasta arbetarna, som icke kunna bli av med sina hus, vilka säkerligen falla i värde, och för befolkningen i den trakt, där råsockerfabriken utgör ett centrum. Om man nu lägger på vägskaalen å ena sidan denna ortsbefolkningens livs-existens och å den andra sidan ett halvt öre på varje kg. socker för Sveriges övriga folk, åt vilket håll svänger då pendeln? Ja, jag är icke tveksam därvidlag, och jag tror äfven, att den, som skall betala detta halva öre, icke tvekar att avstå det åt sina medmänniskor, när det gäller deras existensvillkor.

Frågan är: Skall man låta mänskligheten komma under denna teoriernas allt förkrossande ångvält eller skall man fästa mera avseende vid det levande livets förhållanden? Jag, såsom en det praktiska livets man, fäster mig mera vid den senare sidan.

Herr Lindman framhöll i sitt anförande, att ett intimt samarbete städse måste äga rum mellan sockerfabrikanterna och betodlarna. Detta samarbete har åtminstone icke varit vidare varmt eller vidare hjärtligt. För något mer än halvtannat årtionde sedan voro betodlarna, de små och de medelstora, nära nog prisgivna åt sockerfabrikanternas godtycke. Sockerbolagen bestämde själva priset på betorna och övriga villkor, och de hade så mycket lättare att göra detta, som de fingo understöd hos de stora jordbrukarna. Man sökte då att åstadkomma en jordbrukarnes eller lantmännens sockerfabrik. En sådan var den av herr Palmstierna så mycket omtalade Karpalundsfabriken. I den ägde jordbrukarna majoriteten. Men snart övergick denna majoritet till de övriga bolagens intressenter, som körde ut den gamla styrelsen, och bland dess medlemmar var även jag. Samma öde rönt en annan fabrik, nämligen Lyckåker, som numera kallas Hasslarp. Då uppstod hos betodlarna i Skåne den tanken att genom en sammanslutning bjuda sockerbolaget spetsen. Detta lyckades år 1904, och organisationen blev så stark, att vid den strid, som uppstod, betodlarna avgingo med seger.

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

En ny strid uppstod 1908, och kanhända tack vare den dåvarande regeringens eftergift i sitt förslag att höja sockerskatten och tack vare herr Brantings starka stöd — han skänkte då sitt skydd åt Skånes småbrukare och åt den av sockerbruken beroende arbetarbefolkningen — så vunno även betodlarna den gången en seger. Nu har striden å nyo stått för dörren, och betodlarna ha ju denna gång också fått förhandla under ledning av en av finansministern utsedd skiljoman eller ordförande, liksom förra gången. Striden har bilagts på så sätt, att betodlarna måste göra några eftergifter, men detta var — tror jag man kan säga — för att hindra koncentrerandet av råsockertillverkningen. Och det var dessutom rättvist, att jordbruket då skulle bära de merkostnader, som möjligtvis drabba fabrikanterna, därför att de förbundet sig att icke koncentrera tillverkningen. Därmed tror jag mig ha besvarat herr Lindman.

Vad nu herr Palmstierna har sagt, är mycket svårt att veta, ty det var bara ett larmande hit och ett larmande dit, och vad jag hörde åtminstone, var ordet Karpalund, är det 20 gånger, som jag hört detta ord, som nu blivit så känt i denna kammare. Jag vet icke, om jag skall tacka herr Palmstierna därför. Han sade till en början rörande Karpalund, att det var just dess nedläggande, som spelar en stor roll i denna kompromiss. Men nästa ögonblick säger herr Palmstierna, att Karpalund är en sådan stark fabrik och har så stora inkomster, så goda betor, så att det aldrig kan bliva tal om dess nedläggande, och jag instämmer i detta fall med herr Palmstierna. Det visste han förut, och det visste även jag. Men då borde han kanske upplysa allmänheten om detta och icke göra, som han gör, framkasta mot mig personliga insinuationer. Om det är herr Palmstiernas mening att försöka nedsätta mig i mina valmäns ögon — ja, då spiller Ni edert krut förgäves, herr Palmstierna! 30 års verksamhet bland mina valmän är för mig en sköld, som edra pilar, herr Palmstierna, de må vara aldrig så förgiftade, icke kunna genomtränga.

Ja, herr talman, jag har icke annat yrkande att framställa än bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrade:

Herr Andersson i Knäppinge: Herr vice talman, mina herrar! Endast för några minuter ber jag få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Här har så litet varit rört vid den ort, som med säkerhet av denna sockerfråga kommer att bliva värst berörd, nämligen Öland, så att jag skall be att för några ögonblick få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk härför.

För att kunna uppfatta de svåra förhållanden, som där äro rådande, skulle det fordras en hel historik, men denna kan jag icke framlägga vid detta tillfälle. Jag skall i stället stanna vid några

korta synpunkter. Jag vill först och främst be att få till Riksdagen framhålla, att de, som mest beröras av saken, äro de här idagså mycket omtalade småbrukarne, därför att Öland endast består av småbruk. Södra Öland består av 1,359 brukningsdelar, och därav är det 381, som ha högst 4 tunnland, och 741, som icke ha över 40 tunnland, och norra Öland har 2,366 brukningsdelar, av vilka 1,043 ha högst 4 tunnland, och 1,064 mellan 4 och 40. Då förstå vi, att det är ett land med småbrukare, och dethar ju så mycket talats om, att de böra skyddas. Ja, på vad sätt skola de skyddas? Jo, på det sättet, att jordbruket utvecklas och kommer i bättre läge, än det ursprungligen varit. Där ha vi fått detta sockerbruk, och det har även utvecklats jordbruket. Det har förändrats södra och norra Öland från den ställning, som det hade och haft från år 1881, när som Öland under 20 år gick tillbaka. Det var på en befolkning av nära 40,000 en emigration av över 12,500 under denna tid. Immigranter under samma tid var nära 3,000, alltså en sänkning av folkmängden med nära $\frac{1}{4}$ del. Då förstå vi, att det var stark tillbakagång. Det var öländingens flyktiga lynne, som gjorde, att han icke kunde fästa sig vid jordbruket. På grund av omständigheterna och de växande kraven lämnade det ej tillräcklig inkomst och någon industri fanns ej i verksamhet. Den enda industri, som vi nu ha och som samtidigt är uteslutande beroende av jordbruket, är just sockerbetsindustrin, och på den beror också jordbrukets utveckling. Den har gjort så mycket, att emigrationen har kommit i en återvändsgränd. Det intensiva jordbrukets utveckling börjar gå framåt och har gått framåt i stor skala. Skall det nu gå tillbaka? Ja, det vill synas så, att det skulle kunna bli ett sådant dråpslag mot Öland genom detta förslag, som rör sig om en tullnedsättning. Det skulle kunna medföra, att det yngsta sockerbruket, det på Öland och sockerindustrin där, komme att svårt lida, kanske nedläggas. Det kommer, såvitt man kan se, att beröras därav i lyckligaste fall med en sänkning av två öre per kilogram i priset å tillverkat socker, och detta har uppenbarligen synnerligen mycket att betyda, när det förhåller sig så, att Ölands småbrukare hittills haft endast samma pris på sina betor som de skånska betodlarna, och detta under det första utvecklingsstadiet, då jordbruket ännu icke hunnit vänja sig vid denna nya odling, utan endast gjort några trevande försök att inrätta sig efter densamma. Det är emellertid så, att tack vare denna nya sockerbetodling ha småbrukarnas inkomster höjts med $\frac{1}{4}$, och detta därför att det förutvarande odlingsättet på Öland nu har utvecklats sig därhän, att den s. k. trädan användes till sockerbetodling. Det är vad småbrukaren med sin familj härigenom kunnat skaffa sig, som lämnat honom de nödiga medlen till uppnående av en vida värdigare existens än förut. Därför ha också Ölands jordbrukare och arbetare gemensamt gått fram, icke, såsom hr Palmstierna sade, med kniven på ryggen, utan av egen drift och vilja för att så kraftigt som möjligt protestera mot ett slag, som skulle förintä och ömintet-

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

göra deras utveckling på detta område. Alla de protester och protestskrivelser (från 2,369 undertecknare å Öland och södra Kalmar läns fastland) samt likaså de 21 kommunalstämmaprotokoll, som ligga här framför mig, vittna om vilken stor olycka som skulle drabba Öland, om denna deras enda industri nu icke skulle kunna på något sätt räddas.

För närvarande finnes ingenting annat att göra än att söka uppnå det bästa möjliga resultatet, och detta anser jag vara, att man i alla fall icke förlorar *mer* än dessa 2 öre per kilogram. Men det oaktat vill jag för kammaren betona nödvändigheten av att vill man rädda en landsända, vill man rädda en ort, som faktiskt har förutsättningar att gå framåt och utveckla sig, vill man bidraga till att omvända en befolkning från dess, man kan säga, vikingalynne att rymma ut ur landet, då bör man icke heller underlåta att här räcka varandra handen och lämna det stöd, som ännu så väl behöves.

En annan mycket allvarsam omständighet, som jag icke kan underlåta att vidröra, äro de stora skulder, som Ölands kommuner måst ikläda sig på grund av sockerindustrien och den järnvägsanläggning som av denna industri gjordes nödvändig. Sålunda ha de små kommunerna med 2,000—4,000 fyrk efter gammal räkning satt sig i 40,000—60,000 kronors skuld, förutom att, såsom dessa protokoll utvisa, garantierna för denna järnväg sedermera ytterligare ökats med 2,000, 10,000, 15,000, 20,000 kronor. Under sådana förhållanden förstå vi, att om vi här i den lagstiftande församlingen skulle i enlighet med yrkanden här i dag fatta sådana beslut, att denna industri måste nedläggas, så skulle detta vara ett fullkomligt dräpslag för den befolkning, som bor på ön. Dessa 29,000 själar, som bo där, de ha också sina behov, sin vilja och sina önskemål, och de hemställa nu till Riksdagen, att den måtte rädda dem och deras näring. De vilja också leva ett värdigt liv, och den enda möjligheten härtill där på ön erbjuda jordbruket och därmed sammanhängande näringar. Jag vill därför hoppas och tro, att den svenska Riksdagen i detta fall icke skall vilja gå så långt, att den krossar denna sockerindustri på Öland. Jag vill här säga, att detta mitt resonemang gäller ju också beträffande de övriga fabrikerne inom den s. k. Lidköpingsgruppen, men vad jag närmast och bäst känner till, det är förhållandena i min egen bygd, och därför har jag velat orda särskilt om den.

Det gläder mig, att jag i dag från statsrådsbanken fått höra uttalas så mycken välvilja för småbrukarna, ty jag representerar ju en, man skulle kunna säga, småbrukarkoloni, och dessa uttalanden från statsrådsbanken ha ingivit mig de bästa förhoppningar. Den enda möjligheten till räddning för Öland och till fortsatt utveckling för den sockerindustri, som har en så väsentlig betydelse för ön, är, att regeringen och de, som sympatisera med den — och det vilja vi väl alla göra, då det gäller att hjälpa ett befolkningslager framåt på det ena eller andra

hållet, utan att dock gå till någon ensidighet härvidlag — mötas i förståelsens tecken och så mycket som möjligt är beakta denna landsändas och dess näringars intressen. Jag vill hoppas, att Riksdagen skall göra sitt bästa för Lidköpingsgruppen, när dess öde nu snart kommer att här avgöras, så att dessa fabriker få den hjälp, som för dem är oundgängligen nödvändig, nämligen en skattelindring av 4 öre. Det är ju i alla fall icke mer än en hjälp av 1 öre, om vi se saken rätt.

*Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)*

Jag vill icke längre upptaga kammarens tid; jag har velat med mina ord vädja till kammarens ledamöter, att de i möjligaste mån måtte behjerta våra så hårt hotade intressen, att de icke må hjälpa till att omöjliggöra vår existens, utan i stället bidra till att vi må kunna fortsätta att utveckla oss i en god och sund riktning.

Herr Leander: Herr vice talman! Det är angående fabriker i Karlshamn och Genevad och i synnerhet den förstnämnda, jag ber att få yttra några ord.

Att dessa fabriker icke medtagits i den uppgörelse, som träffats mellan sockerfabriksaktiebolaget och skånska betodlarföreningen, det kan vara ganska tråkigt för dem det vederbör och verka en viss osäkerhet, men jag kan dock icke fälla samma skarpa omdöme härom som mina ärade kamrater på blekingebänken, som förut yttrat sig här, eller tillvita regeringen och betodlarnas underhandlare, att de helt och hållet ha åsidosatt Blekinges och Hallands intressen. I förbigående sagt, fagnar det mig, att herr Ingvarsson inte vill vara med om den koncentration, som förordas av åtskilliga av hans partikamrater. Emellertid tror jag, att såväl regeringen som underhandlarna här gjort vad de kunnat till förmån för fabriker i Blekinge och Halland och för att trygga deras fortbestånd. Men de ha ju inte ensamma kunnat besluta i saken eller komma så långt de önskat, utan sockerfabriksaktiebolaget har, såsom vi nog samt fått erfaras, haft sitt ord med i laget, och att driva bolaget hur långt som helst, har inte varit möjligt, om inte bittra följder skulle gå ut över folklager, som man inte ville träffa, utan i stället skydda.

Det brev, som herr Hamilton uppläst, vittnar ju om, att han i egenskap av underhandlare har bemödat sig om att rädda fabriker i Halland och Blekinge. Såvitt jag nu kunde tolka den upplästa skrivelsen rätt, så har ju sockerbolagets verkställande direktör utfäst sig att icke nedlägga nämnda fabriker utom i yttersta nödfall, och jag hoppas, att inte bolaget skall råka i ett sådant nödläge, att detta behöver ske, utan då bolaget nu erhållit en uppgörelse på, jag vet inte om jag vågar säga det, bättre villkor, än det kanske ursprungligen tänkt sig, så är man berättigad att med bevillningsutskottet förvänta, att inte genom bolagets åtgöranden betodlingen bringas att upphöra inom de områden, från vilka nu betor levereras till nämnda

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

bolags fabriker. I denna punkt kan jag i övrigt gott instäm-
ma med högerreservanterna, då de skriva: »Vi förvänta, det stats-
makterna skola finnas beredda att vidtaga sådana åtgärder, som
kunna visa sig erforderliga, därest de farhågor för betodlin-
gens och industriens bestånd, som vi uttalat beträffande de av
överenskommelsen ej berörda provinserna, skulle visa sig bli-
va en verklighet.»

Det måste i alla fall här fastslås, att såsom saken gestal-
tat sig och nu står, så blir det i främsta rummet sockertrusten,
som får bära ansvaret och skulden, i händelse fabrikerna i Hal-
land och Blekinge komma att nedläggas.

Jag skall inte yttra mig om frågan i dess helhet. Den
kan tyckas vara nog debatterad nu, och ingen lär bli omvänd
genom vad här ytterligare kommer att sägas. Jag vill bara
erinra om vad vi alla veta, men som vi ofta synas glömma, näm-
ligen att den, som befinner sig i den mången gång föga avunds-
värda ställningen att mer än andra bära ansvaret för landets öden
och som måste taga hänsyn inte bara till en klass, utan till
alla samhällsmedlemmars bästa, har en vidare svårare uppgift
än de, som vid tillfällen som dessa endast behöva spela opponen-
tens roll. Jag måste bekänna, att tacken för det tillmötesgående,
som ändå visats socialdemokraterna och särskilt herr Palmstier-
na, har varit bra liten. Men det är ju så, att otack är världens
lön, och jag tror, att det inte bara är socialdemokraterna, som kom-
ma att hämta erfarenheter och lärdomar av det skedda, utan så-
dana lärdomar erbjuda sig också för oss liberala.

Jag ber herr vice talman att få yrka bifall till utskottets
hemställan.

Herr Larsson i Säby instämde häruti.

Herr Vahlquist: Herr talman, mina herrar! Då jag
representerar en provins, som tillhör den s. k. Lidköpingsgrup-
pen, skall jag be att få yttra några ord i denna fråga.

Då trustkommitténs betänkande blev känt, väckte det på
många håll inom den provinsen bekymmer och förvåning. Det
väckte *bekymmer* därför, att, om regeringen följde trustkommit-
téns förslag, betodlingen där skulle nedläggas, och detta å sin
sida medföra en nedgång i dess jordbrukskultur, som redan gjort
stora framsteg genom sockerbetodlingens tillkomst. Det väckte
vidare bekymmer därför, att där finnas enskilda smalspåriga
järnvägar, vilkas inkomster av betodlingen varit mycket avse-
värda, men då skulle upphöra. Jag vill särskilt framhålla, att
där för därvarande bygges en smalspårig järnväg benämnd Vä-
derstad—Skenninge—Brånninge järnväg, vars tillkomst uteslu-
tande är baserad på sockerbetsodlingen. Dess tillkomst har från
alla vederbörande motiverats därmed, att den just skulle bli en
bana, som skulle bära sig tack vare sockerbetodlingen samt vara
till nytta för denna och sålunda därigenom gagna jordbruket. I

denna bana ha kommuner och enskilda tecknat avsevärda belopp, närmande sig en million kronor. Staten å sin sida har bidragit med motsvarande belopp. Det är ju således helt naturligt, att om denna bana skulle gå miste om de inkomster och de förutsättningar, på vilka den baserats och byggts, så skulle ganska stora och avsevärda förluster drabba såväl kommunerna och enskilda som staten.

*Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)*

Jag sade också, att trustkommitténs betänkande väckt förvåning. Denna väcktes, när man i betänkandet fick veta, att betodlingen inom den provinsen icke vore en naturlig näring. Det var en nyhet för dem, som odla sockerbetor därnere, ty under de år sockerbetodlingen där ägt rum, har det visat sig, att den gått framåt såväl beträffande areal som avkastning per hektar, och ävenså har sockerhalten i betorna ökats.

Trustkommittén har här ställt sig på alldeles samma ståndpunkt, som motståndarne gjorde, då det första gången var på tal att införa sockerbetsodling i Östergötland, en ståndpunkt, som dock numera av motståndarna måst uppges. Glädjande nog har det emellertid visat sig, att finansministern och regeringen i det fallet icke följt trustkommitténs anvisning, och detta har nu åtminstone i någon mån mildrat bekymren. Det har visat sig, att regeringen i det fallet mera aktgivit på förhållandena som de numera verkligen te sig, än trustkommitténs herrar ledamöter gjort.

Men, mina herrar, sockerfabrikationen i allmänhet ställes ju genom det förslag, som nu föreligger, om det antages, under väsentligt mindre gynnsamma förhållanden, än den förut haft. Lidköpingsgruppen har förut beviljats en lindring i skatt, som möjliggjort, att betodlingen och sockerbruksdriften kunnat åga bestånd. Nu, säger jag, kommer hela näringen i en mindre gynnsam ställning, och då är det ju alldeles klart, att den lindring, som regeringen välvilligt föreslagit, i alla fall är mindre än den, som Lidköpingsgruppens fabriker förut fått röna. Det är därför, som jag och några andra med mig väckt motion om, att denna lindring i skatten i någon mån skulle gå utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag hoppas och tror, att denna kammare skall välvilligt upptaga det förslaget, och jag hoppas och tror, att, då vi komma till punkt 2, kammaren skall välvilligt följa den reservation, som bevillningsutskottets vice ordförande, herr Vennersten, avgivit till förmån för Lidköpingsgruppen.

Jag skulle här kunna uppläsa många både siffror och resolutioner, som ge stöd för vad jag här sagt, men jag skall icke tillåta mig att upptaga tiden därmed, ty jag tror, att just vad de vilja visa, har jag i någon mån här sökt framföra. Jag har vidare framhållit de betänkligheter, det skulle medföra, om icke Riksdagen beviljar den ytterligare ökningen i skattelindring av ett öre, som i reservationen är föreslagen.

Under förhoppning om att denna ytterligare skattelindring

Ang. tull och skatt å socker m. m. måtte beviljas, anhåller jag herr talman, att för närvarande få yrka bifall till första punkten.

(Forts.)

Med herr Vahlquist förenade sig herr *Beckman* i Linköping.

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman! Jag hade för min del icke tänkt ytterligare förlänga debatten i denna fråga, men då jag begärde ordet, så var det därför, att jag i denna debatt ville framföra ett par synpunkter, som icke framförts från något håll. I hela den debatt, som i dag gått av stapeln, har man systematiskt försökt föra fram betodlarna såsom varande orsaken till, att denna kompromiss blivit beslutad. I och med att man lyckas få betodlarna fram i första linjen, lyckas man också i syftet att skjuta sockertrusten åt sidan, som dock i verkligheten är den drivande kraften i denna kompromiss. Med andra ord, man skjuter fram en bisak, under det att det i själva verket är fråga om en huvudsak.

Under debatten i dag i denna fråga har man talat, som om det blott och bart gällde trusten å ena sidan och betodlarna å andra sidan. Det har framförts synpunkter från några talare, vari även arbetarna och speciellt de, som ha anställning på betfälten, ha blivit beaktade. Det torde emellertid vara tämligen bekant åtminstone för de flesta i denna kammare, att den gången, då man införde en så hög tull, eller då man beslöt giva industrien de förmåner, som tullskyddet innebär, så var det därför, att betodlarna ju skulle ha möjlighet att driva upp betodlingen och få ordentligt betalt för sina betor. Men i och med att statsmakterna alltså erkänt det berättigade i betodlarnas krav att få ordentligt betalt för betorna, så måste väl också ligga däri, att man fordrar av betodlarna, åtminstone de större och rikare, de, som odla i större mängder, att den arbetskraft, som användes för odlingen, även skulle ha någon del av det skydd, som statsmakterna gävo. Hur har man i det fallet gått till väga i den skånska provinsen? Ha de skånska betodlarna eller trusten på sina gårdar exempelvis frivilligt, eller självmant sett till, att den svenska arbetskraften för betplockningen och betupptagningen fått något väsentligt förbättrade villkor genom detta onaturligt höga tullskydd? Nej, visst icke. När i början av 1905 lantbrukets arbetare i Skåne började röra på sig, när man fordrade litet bättre villkor av de skånska godsägarna och speciellt de större betodlarna, vad blev då svaret? Jo, import från Galizien av galiziska betplockerskor och galiziska arbetare, och denna import har pågått alltsedan dess. Varje år importerades i Skåne något över 1,000 galiziska arbetare, som ha sin sysselsättning på betfälten där. Jag besökte för två år sedan en plats i nordvästra Skåne, där sockerfabriksaktiebolaget har två stora gårdar. Vid dessa gårdar hade man förut om åren använt svensk arbetskraft till betplockningen. Men det året, 1910, hade svenska betplockerskor, som kommo från de små-

ländska bygderna, blivit avvisade. Och varför? Jo, därför att man icke hade bruk för dem, ty man hade förbundit sig att taga emot så och så många galiziska arbeterskor, och alltså måste de svenska kvinnorna resa hem igen. Det är omtanken om svenska betplockerskor, det är omtanken om de hustrur och barn, som herr Hamilton talade om så vackert i sitt anförande.

Det har ju i dag från många håll, då det gäller att belysa denna fråga, även talats om, vilka faror, som skulle uppstå för arbetarna inom den svenska sockerindustrien, i händelse propositionen genomfördes och koncentrationen av driften ifrågasattes. Det har också framförts, att arbetarna i denna fråga visat ett lugn, som är beundransvärt, jämfört med det rent av vanvettiga raseri, som från annat håll i den skånska provinsen kommit till synes. Det har ju från åtskilliga håll ansetts, att arbetareklassens lugn icke skulle vara i verkligheten så, som det sett ut, men jag skall för min del be att få säga anledningen, varför de skånska sockerfabriksarbetarna i denna fråga stå helt annorlunda berörda, än vad exempelvis den uppjagade betodlaropinionen i Skåne givit vid handen. Svenska sockerindustriens arbetare ha icke blivit vanda vid att i likhet med betodlarna sammankoppla sina avlöningsförhållanden med statsmakternas beslut. Den svenska sockerfabriksarbetarklassen har blivit hänvisad till att sköta sina lönerörelser för egen räkning, och när de önska högre betalt, ha de varit nödsakade att upptaga kampen med trusten på egen hand. De ha varit nödsakade att tillgripa arbetsnedläggelsens vapen vid upprepade tillfällen, och det är detta, som visar tillräckligt väl, att den svenska sockertrusten icke alls har intresse av att på grund av det skydd, som statsmakterna giva, ställa om förbättrade villkor åt arbetarna godvilligt. Dessa ha fått kämpa oerhört lång tid ibland för att vinna ett eller två öre i timmen, och ni minnas alla, hurusom 1908 en stor lockout hotade att utbryta i vårt land, därför att trusten vägrade att gå med på ytterligare ett öre i timmen, varom underhandlingarna till sist rörde sig. Kan det nu anses vara på sin plats, som förhållandena i närvarande stund ställa sig, att, så snart det är fråga om, att Riksdagen med hänsyn till större delen av vårt folk vill rubba tullskyddet på denna vara, och så snart det är frågan om att göra denna nödvändighetsvara billigare för trusten i vårt land, man finurligt nog passar på att koppla ihop betodlarna i den skånska provinsen med varje sådan åtgärd från Riksdagens sida? Den kompromiss, som nu åstadkommits, bygger på, att ingen ändring i sockertullen skall vidtagas före 1918. Även om detta icke kan formellt beslutas, så är det dock förutsättningen för, att trusten skall stå vid sina villkor och hålla de skånska sockerfabrikerna i gång. På detta sätt är det alltså trusten, som triumferar, det är trusten, som hembär segern och dikterar villkoren. Skulle Riksdagen vilja vidtaga någon annan åtgärd i saken för 1918, skulle nya val giva en annan majoritet 1914, så kan det i alla

*Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)*

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

fall icke ske. Av hänsyn till betodlarna, av hänsyn till den våldsamman kampanj vi i år bevittnat, drager man sig naturligtvis för att vidtaga någon ny åtgärd.

Vad skulle ni, mina herrar, säga, om exempelvis sockerfabriksarbetarna gjorde på samma sätt. Vad skulle ni säga, om sockerfabriksarbetarna vid sina underhandlingar med trusten behagade sammankoppla sina förslag med Riksdagens beslut i tullfrågan eller om arbetarna komme i strid med trusten samtidigt med tullfrågans behandling, och trusten började koppla ihop arbetsavtalen med tullfrågan och sade: skola vi öka arbetslönerna för arbetarna, så får icke Riksdagen sänka tullen, utan tullen skall vara så och så hög. Så ha icke arbetarna inom sockerindustrien, som dock äro beroende för hela sin existens därav, ansett sig kunna gå till väga, utan de ha ansett sig böra sköta sina löneförhållanden inom arbetet på egen hand. Detta borde gälla jämväl, när det gäller betodlarna. Det har under denna debatt framhållits från olika håll, att speciellt koncentrationen av driften skulle vara så synnerligen beklaglig. Jag får då erkänna, att i första läget skulle det föranleda en del tråkigheter, om en eller annan råsockerfabrik måste läggas ned. Jag vill dock här säga en annan sak, och det är, att så som förhållandena äro i nuvarande stund inom Sveriges raffinadindustri, kan det icke i längden få fortsätta, ty det är icke i överensstämmelse med god nationalekonomi och ej heller i överensstämmelse med arbetarnas inom raffinadindustrien verkliga intressen.

Trusten har 9 sockerraffinaderier, och dessa hållas enligt trustkommitténs beräkningar i gång blott en mindre del av året eller ungefär i medeltal något över halva året. I ett sådant raffinaderi, som det i Lund, arbetar man 5 à 6 månader, kanske på sin höjd 7 månader. Under 5 à 6 månader på året äro arbetarna inom denna industri således hänvisade att söka sin utkomst varhelst de kunna. I Landskrona inträffar, att raffinaderierna stå stilla 3 à 4 månader på sommaren, och har det därifrån faktiskt upplysts, att under den tid, som raffinaderierna stå stilla, folket kastas ut på bar backe, utan hänsyn till om det kan försörja sig eller icke. Det finnes kvinnliga arbetare, som måste under den perioden anlita fattigvården för sitt levnadsupphålle, och detta därför, att trusten ordnat sin verksamhet på sådant sätt, att den icke kan hålla i gång raffinaderierna mer än ungefär under halva året. Hur äro förhållandena då i Danmark? Ja, där har man icke mer än fyra raffinaderier, i vilka verksamheten är i gång året om, med undantag av att de stå stilla högst 14 dagar.

Jag besökte i söndags en kongress av skånska sockerfabriksarbetare, utgörande tillsammans ett hundratal ombud för arbetarna vid sockerfabrikerna i Skåne, och under den debatt, som fördes, framgick det tydligt, och ifrån raffinaderiindustriarbetarna sades det högt och tydligt ifrån, att skulle en koncentration komma

till stånd, och vore en sådan nödvändig, vore den enligt deras förmenande icke ur vägen. Tvärtom vore det lyckligare, att de, som arbeta vid sockerraffinaderierna, finge arbeta året om, så att det icke skulle fortsätta, som det nu har börjat, att de finge arbeta på sockerraffinaderierna ett halvt år, och sedan halva året springa från arbetsgivare till arbetsgivare för att söka om möjligt få tillfälligt arbete, till dess sockertrusten behagade återta dem igen.

Min bestämda övertygelse är, att det här icke i främsta rummet är hänsyn till de betodlare, som odla ett eller två tunnland sockerbetor, som man träffat denna uppgörelse. Nej, tvärtom är det min övertygelse, att denna eftergift är given blott och bart med hänsyn till de hotelser, som uttalats ifrån olika möten, som faktiskt icke ha den stora betydelse, som man här velat tillmäta dem, möten sådana som det stora mötet på Hippodromen i Malmö, där det över huvud var konsulär, befäl, grosshandlare och tjänstemän, som kommit tillsammans, och där man skrek och väsnades om ruin m. m. Det är således dessa bullrande protestmöten och trustens sätt att koppla ihop olika intressen och kasta fram dem i pressen, som skapat denna eftergift. Trusten är det, som har segrat i denna kamp, det må sägas vad som helst från regeringsbänken. De, som sett vad som försiggått på de stora folkmötena i söndags ute i landet, få en klar föreställning om, att det icke råder mer än en mening, nämligen den, att den liberala regimen har vid sitt första försök att infria löftena att söka sätta en gräns för trusters och kartellers framfart på olika områden ömkligen misslyckats, och det är detta, som blir det bestående, hur än omröstningen utfaller i denna fråga. Jag har med dessa ord velat belysa en del synpunkter, när det gällt arbetareklassen.

När herr Hamilton i sitt anförande så starkt strök under, att man borde se till, att hustru och barn, som haft sin inkomst på sockerbetsfälten i Skåne, också i fortsättningen finge en tillfällig inkomst härav på sommaren, så vill jag blott till det säga, att jag hyser samma förhoppning. Jag vill dock tillägga, att det vore önskvärt, att man också såge till, att, när om någon tid frågan om förbud mot bärplockning på annans mark kommer före i Riksdagen, fattiga kvinnor och barn uti de bygder, där inga sockerbetor odlas, bleve i tillfälle fortsätta denna bärplockning utan att något förbud lägges i vägen för utö vandet av denna gamla rättighet för stora delar av befolkningen.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag skall bara be att några ögonblick få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk. Det förekom på förmiddagen ett yttrande från statsrådsbänken, som jag icke kan lämna obemött. Det var den förklaring om orsakerna till kompromissen, som herr statsministern avgav. Den förklaringen bestyrkte endast, vad man egentligen på förhand visste, nämligen att vad som förorsakat den skulle

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

vara en förment rädsla för att skada de små betodlarna. Jag vill då inlägga en bestämd gensaga mot herr statsministerns antagande, att ett inhiberande av betodlingen för dem inneburit en ruin. Herr statsministern skattar alltför mycket åt den tyvärr ganska allmänt gängse uppfattningen, att betodlingen skulle vara så oerhört ekonomiskt givande. Redan detta antagande i och för sig är felaktigt, men det blir ju rent av betänkligt, om man tillämpar det på småbruket. Ty där är en intensiv ladugårdsskötsel baserad på en i största möjliga utsträckning bedriven foderbetsodling det väsentliga och jag är livligt övertygad om, att när denna lägges på ett rationellt sätt, är den minst lika ekonomiskt bärkraftig för småbrukaren som betodlingen. Om herr statsministern levat i den föreställningen, att regeringens kompromiss räddat en del skånska småbrukare, skall jag visst inte missunna herr statsministern den glädjen, den är, enligt mitt förmenande åtminstone, ganska oskyldig. Att herr statsministern har en sådan uppfattning om det ekonomiska resultatet av betodlingen må ju vara förklarligt, men att min vän på skånebänken, herr Pålsson i Anderslöv, tycks ha en liknande uppfattning, det kan knappast ursäktas honom. Han borde såsom lantman veta, att småbruket måste baseras på ladugårdsskötsel, och dess förutsättning är en i stor utsträckning driven foderbetsodling.

Vidare sade herr statsministern, att regeringen icke förbundit sig att skydda betodlarna. Nej, jag erkänner, att ett sådant uttryckligt uttalande icke heller gjorts från regeringen, men regeringen har dock sagt, att dess förslag i sockerfrågan vilar på den förutsättningen, att någon rubbning i betpriset icke skall förekomma. Det är just här, som regeringen har underhandlat, här, som den har kapitulerat.

Då jag i mitt första anförande på förmiddagen sade, att de små betodlarna skulle ha föredragit att gå till strid mot bo-laget, om de haft regering och Riksdag bakom sig, och att de skulle ha föredragit detta framför den uppgörelse, som nu kommit till stånd, i vilken de få vidkännas redueringen av betpriserna, så gjorde jag det under den förutsättningen, att en tillfälligt omläggning till foderbetsodling icke skulle medföra en ekonomisk rubbning för dessa småbrukare. I alla händelser hade det inneburit större fördelar, om man fått sockertrusten, så att säga, till korset.

Till sist skulle jag vilja säga, att när vi här klandrat uppgörelsen mellan betodlarna och sockertrusten, så bottnade detta klander i vad som snart torde vara ett fullbordat faktum, nämligen att betodlarna måste ta över sig verkningarna av tullnedsättningen, men att detta kunnat undvikas, om regering och Riksdag visat tillräcklig fasthet.

Herr Edén: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att den, som med någon uppmärksamhet och även med något lugn, i

den mån han har förmått tillkämpa sig sådant lugn, har följt dagens långa debatt, han kan knappast undgå att göra den reflexionen, att i denna debatt i själva verket förekommit inslag av mycket olika art, från mycket olika utgångspunkter och i följd härav också med mycket olika värde. Jag skulle vilja säga, att man möjligen kunde dela upp de inslagen och de utgångspunkterna under tre olika kategorier. Det har varit fråga om reella saker, det har varit fråga om psykologiska förhållanden och intryck, och det har också varit fråga om det rent politiska läget, de konsekvenser, som den föreliggande saken kan ha i vårt nuvarande politiska liv. Jag skall tillåta mig att skilja på de tre olika kategorierna. Jag tror nämligen icke, att det har varit till nytta, att dessa tre synpunkter liksom kastats om varandra och blandats ihop, så att den reella sidan av saken, den uppgörelse, vilken vi nu diskutera, har blivit alldeles oupplösligt förbunden med det psykologiska intrycket af samma uppgörelse ute i landet, och ännu mindre, att denna reella uppgörelse blivit satt i oupplösligt sammanhang med den politiska situation, under vilken den kommit till stånd. Den sammanblandningen har vållat, skulle jag föreställa mig, mycket av den upphetsning, med vilken sockerfrågan behandlats både i pressen under den senaste veckan och nu här i dag.

Se vi först på själva den reella uppgörelsen, så tror jag, att det kunde vara så gott att, åtminstone efter dessa timmars debatt, ändå komma överens om, att vad man än må säga om densamma, icke förtjänar den ur innehållets synpunkt ett sådant omdöme som ifrån den ene talaren efter den andre i dag har kommit den till del. Denna reella uppgörelse är ju en kompromiss, utan det allra ringaste tvivel, den har alla svagheter hos en sådan kompromiss, och den låter sig angripas, som alla kompromisser. Men kan någon verkligen på allvar förneka, att genom denna kompromiss dock har vunnits så mycket, som sannerligen icke alltid vinnes genom en kompromiss? Man har för att åskådliggöra detta dragit upp en jämförelse med 1908 års beslut i sockerfrågan, och man har även i detalj, åtminstone i vissa punkter, gått in på sockerfrågans behandling 1908. Jag skall inte upprepa denna jämförelse och icke följa med uti alla dessa detaljer. Men det må väl också jag få säga, att resultatet i år, av 1913 års kompromiss, i förhållande till resultatet av 1908 års kompromiss förete en högst betydande stärkning utav statens förmåga att taga ut vad den anser tillbörligt ifrån trusten och förete en högst betydande ökning i de medgivanden, som trusten måst göra vid kompromissens avfattande. Det kan man icke komma ifrån. Det är uppvisat och ovederläggligen uppvisat af statsministern, när han angav de miljoner, som vunnos 1908, och jämförde dem med de miljoner, som vinnas 1913. Det är ett faktum, att det är

*Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)*

Ang. tull och skatt å socker m. m. en ofantligt stor skillnad på miljonerna av år 1913 och miljonerna av 1908.

(Forts.)

Nu har visserligen den invändningen kommit, att det är ett helt annat läge 1913 än 1908. Detta är naturligtvis alldeles riktigt. Men är lägets olikhet så stor, att man på den grund har rätt att utan vidare bryta staven över vad som vunnits år 1913 i jämförelse med 1908? Det tillåter jag mig betvivla.

I förmiddags anmärkte en talare, att regeringen år 1913 har haft en helt annan utgångspunkt, än regeringen hade 1908, ty 1913 har den haft att tillgå utredningen av den trustkommitté, som regeringen själv har tillsatt, men 1908 fanns ingen sådan utredning. Jag skall bara anmärka, att det egentligen avgörande uti såväl 1908 som 1913 års proposition och utredning är väsentligen detsamma, nämligen konstaterandet av den överkapitalisering, som trusten hade åstadkommit redan 1907. Den beräkning, som nu är genomförd i detaljer år 1913, angående denna överkapitalisering, finnes i sina grunddrag redan år 1908; i 1908 års proposition har man uttryckligen utgått från att trusten icke hade mer än högst $\frac{1}{3}$, jag tror till och med, att det står mindre än $\frac{1}{3}$ av det nominellt existerande aktiekapitalet. Denna betydelsefulla grund för behandlingen av sockerfrågan förelåg sålunda redan år 1908.

Sedan dess ha visserligen många nya faktorer kommit i dagen, som bidraga till att belysa den, framför allt genom den synnerligen värdefulla och omsorgsfulla utredning av kostnaderna för sockerproduktionen i Tyskland och Danmark, som trustkommittén har åstadkommit. Men det kan icke med någon rätt sägas, att dessa nya faktorer kunna i och för sig motivera så oerhört stegrade anspråk i fråga om uppgörelsens resultat, som man i debatten i dag tycks ha velat antyda.

Vidare har det sagts, att det är dock en stor skillnad nu mot 1908 däruti, att majoriteten i de gemensamma voteringarna i Riksdagen är av en helt annan färg 1913 än 1908. Ja, det är den Gud ske lov. Men detta hindrar inte, att man dock får komma i håg, att även vid 1913 års riksdag förefinnes i en sådan ekonomisk fråga som denna naturligtvis mycket skiftande intressen, som icke äro så lätta att bringa in under vanliga majoritetskategorier: landskapsintressen, lokala intressen, som sträcka sig långt utöver de landskaps gränser, vilka vi egentligen nämna såsom sockerproducerande, och som då tagas i övervägande, innan man jämför majoriteten 1908 med majoriteten 1913. Och i alla händelser: är majoriteten nu en annan — dess bättre — och är regeringen en annan — jag tillåter mig fortfarande säga dess bättre —, så får man också komma i håg, att resultatet har blivit ett annat — dess bättre. Ty det kan man icke komma ifrån, att här vunnits någonting vida mer än vad som 1908 vanns, och det ehuru man år 1908 tog det första och allra mest utmanandet av sockerbolagets oskäliga vinst. De, som nu med hårda ord ha dömt hela den i dag föreliggande kompro-

missens ekonomiska resultat, de borde dock tänka på, att kompromissen år 1908, då sockerbolagets överkapitalisering var alldeles färsk och oskäligheten av dess vinst framstod allra tydligast, i någon mån åskådliggör, vilka stora svårigheter man har, när man skall gå till strid med den penningens stormakt i vårt land, som sockertrusten representerar.

Vi kunna emellertid helt naturligt icke stanna här. Det måste ju alltid uppstålla sig den frågan: om nu resultatet år 1913 verkligen är bättre än det var 1908, är det då tillräckligt mycket bättre än 1908 för att berättiga till den kompromiss, som blivit ingången? Om den saken kan naturligtvis diskuteras i det oändliga, och det är ingalunda min mening att vid denna timme trötta kammaren med att på nytt draga upp skäl för och skäl emot och försöka komma till en slutsats. Jag skall endast på en enda gång taga fram vad som obestridligen är själva kärnpunkten just i den frågan, huruvida 1913 års kompromiss är berättigad eller ej, huruvida skäl finnas eller icke finnas för att acceptera denna kompromiss. Och den kärnpunkten ligger på sidan utav tullnedsättningen såsom sådan. Det är inte bara efter de vunna örena i lägre tull, som vi skola döma, när nu inför kammaren ställer sig det spørsmålet: skola vi gå med på eller skola vi vraka kompromissen? Vi måste se djupare än så; vi måste se till vad som med ett citat från år 1908 redan har kallats den sociala intressekonflikten.

Herr statsministern har redan, i sitt anförande på förmiddagen, riktat uppmärksamheten på denna punkt och tillika visat, huru stor roll den sociala intressekonflikten spelade 1908, samt huru avgörande vikt som särskilt socialdemokratiens ledare då fäste vid den. När sedan denne samme, den svenska socialdemokratiens ledare vände sig mot statsministerns citat från 1908 års reservation, var det dock alldeles påfallande, att en punkt icke kom med, och det var just den punkten, som handlade om den sociala intressekonflikten. Alla andra punkter upptogos till bemötande, men den punkten kom icke med. Det kan icke hjälpas, att det dock var den punkten, på vilken, såvitt jag förstår, alltsammans hängde.

Det kan icke vara något nöje i och för sig att återigen upprepa ett redan använt citat. Men jag måste göra detta på den grund, att för mig det hela beror just på denna sida av saken. Det hette nämligen uti ifrågavarande reservation av herr Branting: »Det torde vara ostridigt, att beredvilligheten hos statsmakterna till en uppgörelse, fotad på någon modifiering av förut intagna ståndpunkter, väsentligen haft sin rot i deras livliga önskan att medverka till att bilägga en stor social intressekonflikt, den, som i Skåne under någon tid syntes ställa de organiserade betodlarna och de till en högre enhet sammanbragta sockerfabrikerna i en olöslig motsättning mot varandra. Regering och Riksdag ha därvidlag känt som en plikt att till hela landets fromma söka bidra till att denna konflikt måtte kunna

*Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)*

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

avvecklas, innan den hunnit medföra olycksbringande följder för en hel landsdels befolkning.» Och så kommer en fortsättning, som, såvitt jag kan minnas, icke blev uppläst, men som förtjänar att uppläsas: »Den gången var det jordägare- och industriidkareintressen, som stodo mot varandra. Men man kan utan svårighet tänka sig, att en annan gång en liknande social konflikt mellan arbetare- och arbetsgivareintressen kan uppstå, som på likartat sätt kunde medföra långt gående verkningar.» Och det är reservantens önskan, som han kallar det, »att medverka vid ett dylikt prejudikat» som gjort, att han då gav sin anslutning till utskottets förslag.

Nåväl, mina herrar, detta *var* verkligen ett prejudikat, och det är tillämpningen av detta prejudikat, som kommer i år. Det har även nu förelegat en stor social intressekonflikt i Skåne. Denna intressekonflikt har rört förhållandet mellan jordägare och sockerbruksägare. Den har också rört, vad som kanske väl litet kommit fram, förhållandet mellan arbetare och fabriksägare, förhållandet mellan hela den stora arbetspersonal, som direkt och indirekt är intresserad uti sockerrörelsen, såsom fabriksarbetare, såsom betplockare, såsom tjänstemän och arbetare vid de järnvägar, som kommit till för bettransporternas skull o. s. v. Kärnan i problemet ligger däruti: skall man eller skall man icke ingripa för att försöka lösa denna stora sociala intressekonflikt, som har uppstått uti Skåne?

På denna fråga kan utan tvivel, mina herrar, givas olika svar, och det har också givits olika svar. Från regeringens sida har det sagts: vi kunna icke se denna konflikt utveckla sig utan att försöka avvända den, vi kunna icke se alla de tusentals små hem, både småbrukarhem och arbetarhem, som stå i fara att skövlas genom en begynnande betstrid, utsättas för denna risk — vi försöka förekomma striden, om vi kunna laga så, att staten ändå får sitt i något så när tillbörlig grad. Men det har också givits ett annat svar, som jag icke har kunnat underlåta att särskilt uppmärksamma, och som jag tror, att kammaren också bör lägga märke till. Det svaret gavs i ett anförande från Skånebänken utav min värderade kamrat representanten från Helsingborg, vars yttrande jag för övrigt med största intresse åhörde. Och det gick egentligen därpå ut, att i ett läge, sådant som detta, kan det hända, att man får lov att offra bönderna, de många jordbrukarna, som beröras av en betstrid, för att vinna nedsättningen i pris för landets övriga befolkning. Ja, därpå hänger det: skall man offra dessa jordbrukare eller skall man icke? Jag skall göra herrarna uppmärksamma på, att jag med detta icke har velat säga, att denna ärade representant i och för sig på något som helst sätt önskat offra bondebefolkningen eller arbetarebefolkningen. Men han har ställt problemet på det enda rätta viset i denna fråga. Han har fört ut det i den konsekvens det har. Han har visat, att när man kommer till en viss punkt, ställes man inför frågan: vilket är viktigare, att

skaffa alla en nedsättning, som statsmakterna kunna besluta, eller att skydda några tusen hem, därnere i Skåne, som i fall av denna nedsättning skulle kunna skövlas?

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.

(Forts.)

Nu vill jag ju för min del ingalunda säga det, att det är under alla förhållanden absolut omöjligt att gå in även på ett offer av så många små existenser. Förhållanden *kunna* ju uppstå, under vilka deras intressen måste vika för ännu större intressen och ges till spillo inför de ekonomiska lagarnas järnhårda verkningar. Men jag tror icke ändå, att man skall kunna påstå, att det är ådagalagt, att det var alldeles nödvändigt att gå ända därhän denna gång. För mig ställer sig saken så, att denna fråga, i vad mån det var nödvändigt eller icke, den kan jag verkligen icke personligen konkret i detalj pröva och avgöra. Detta lär väl icke kunna göras av någon annan än den, som har möjlighet att införskaffa upplysningar ifrån de distrikt, det gäller, möjlighet att verkligen pröva, hur det förhåller sig med dessa jordbrukare och arbetare o. s. v. där nere i Skåne, som kunde bli berörda av ett sockerkrig på kniven. Men jag får säga det, att när landets regering efter mogen prövning har funnit, att den icke vill taga på sig ansvaret för att inleda ett krig, som för till dessa konsekvenser, då må jag för övrigt ha haft vilka önskingar som helst angående denna uppgörelse och vilka förhoppningar som helst; har en regering som jag litar på funnit, att det verkligen beror för så många så mycket på denna sak, då böjer jag mig för dess omdöme.

Jag undrar, om det inte är flera, som känna på samma sätt. Det går dock inte, om vi vilja se till bottnen, att vi här i kammaran utan vidare resonera, som om man kunde genomföra eller icke genomföra denna tullnedsättning, allteftersom man behagar. Kammaran måste, när den går till ett avgörande av denna fråga, ha det klart för sig, att det gäller å ena sidan, om man vill göra en ytterligare nedsättning och taga konsekvenserna, å andra sidan, om man vill begränsa nedsättningen och rädda vad som där nere står i fara för alla de många existenser, som äro beroende av en uppgörelse.

Utav detta, som jag nu har sagt, följer också, att jag icke kan på något sätt instämma i det sätt att karaktärisera hela denna uppgörelse, som har gått genom debatten under hela dagen, åtminstone från ett partis sida. Man har kallat den en kapitulation, man har sagt, att trusten triumferar, man har i ord — och ute i pressen för resten också i bild — åskådliggjort, huru som det är trusten, som föreskriver den svenska statsmakten lagar. Det är, mina herrar, överord, begripliga överord, om man så vill, men icke desto mindre mycket beklagliga och mycket orättvisa överord. Den talare, som efter herr finansministern inledde dagens debatt, talade om »det öronbedövande larm», som hade gått över landet i sammanhang med agitationen emot regeringens proposition, och han hade rätt. Han hade också rätt däruti, att uti det öronbedövande larmet låg en taktik, som

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

gick ut på att skrämma och alstra panik och ta bort varje lugnt omdöme. Men det kan icke hjälpas, mina herrar, att samma omdöme, samma karaktäristik träffar också i någon mån den agitation, som har rests *emot* kompromissen. Det har varit ett öronbedövande larm, det har varit en skrämseltaktik, som gått ut på att framställa det hela så, som om det gällde en principiell uppgivelse av den svenska statsmaktens rätt, en taktik, som icke har haft tid kanhända och åtminstone icke haft lugn att låta den frågan komma fram till diskussion: är det värt att göra det offer som göres för att vinna det man vinner, eller är det inte?

Det är icke rätt, icke rättmätigt att försöka framställa vad som här skett som en kapitulation inför trusten. En kapitulation har otvivelaktigt ägt rum, t. o. m. en förödmjukelse, såsom regeringens chef på förmiddagen kallade det, men en kapitulation inför *den* tvingande överlägsna makt, som ligger uti hänsynen till de tusentals hemmen där nere i Skåne, och icke inför något annat. Har man kapitulerat, så har det varit därför, att man icke ville utsätta *dem* för all den ekonomiska ofärd, som kunde komma. För trusten har man *icke* kapitulerat. Man har på sin höjd erkänt, att dess makt över alla de tusentals småbrukare och arbetare, som bero av betodling och sockerfabrikation, var för stor. Jag tror för resten, att en liten smula lugnare prövning, en prövning, som otvivelaktigt ändå kommer att infinna sig, när vi väl lämnat dessa upprörda dagar bakom oss och kunna se tillbaka på vad som skett mera i frid, att en sådan prövning, säger jag, skall göra det klart för oss, att det ändå icke har varit trusten, som utgått såsom segrare ur denna kraftmätning. Vill man säga, att trusten icke blivit i grund besegrad, så får man dock åtminstone medgiva: nog har den fått betala en högst betydande krigsskadeersättning.

Jag skall i detta sammanhang endast tillägga en enda sak. År 1908 vann man, att regeringens framställda proposition godtogs av Riksdagen med den ändring, att den i propositionen föreslagna höjningen av skatten fördelades på fem år i stället för att inträda, såsom regeringen tänkt sig, från det första året. Man har därutav dragit den slutsatsen, att ofantligt mycket mindre blir vunnet i år, ty, säger man, i år hade regeringen föreslagit, att man icke bara skulle göra en stor nedsättning nu genast, utan också fortsätta under de följande fem åren. Jag bara ber herrarna komma i håg det, att det är just den stora skillnaden mellan regeringens *förslag* i år och *regeringsförslaget* år 1908, att *regeringsförslaget* i år hade tänkt sig en fortsättning, som *regeringsförslaget* av år 1908 icke hade på något sätt utstakat. I realiteten, i fråga om den direkt föreslagna ändringen är det dock så, att precis detsamma har inträffat nu som då. Då föreslogs en höjning av skatten med 3 öre på en gång — men denna höjning blev fördelad på fem år. Nu föreslogs en nedsättning utav tullen på 4 öre på en gång, — men den blir fördelad

*Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)*

på fem år. Sedan kommer ju visserligen skillnaden: den nuvarande regeringen hade också tänkt sig en fortsättning, och den fortsättningen har blivit tillbakavisad. Det är sant, men det är en sak, som icke förändrar jämförelsen mellan vad som i realiteten vunnits.

Jag har något utförligare uppehållit mig vid detta resultat av kompromissen, icke därför att jag för egen del är glad åt denna kompromiss, — och det skulle verkligen förvåna mig, om någon är det; att man inom regeringen icke är det, det ha vi redan fått ett tydligt uttryck för — utan därför, att det väl ändå är alldeles nödvändigt, att vi icke låta harmen över en missräkning springa bort med vårt lugna omdöme beträffande det, som har blivit vunnit. Det är tillbörligt att se till, vad som verkligen åstadkommits, innan vi fälla vår dom. Alltsammans — jag upprepar det —, hänger på, om man vill godkänna den grund regeringen gått ut ifrån. Och jag för min del böjer mig för denna grund.

Sedan kommer den andra sidan av saken, det psykologiska intrycket av vad som skett. Det förvånar mig inte det allra minsta, att detta intryck har blivit i hög grad irriterat, och kan det på något sätt bidraga till att klargöra min hela ståndpunkt, så må jag gärna säga, att intrycket även på mig var pinsamt, när jag fann, att det icke blev mer, som kunde vinnas. Men det är också alldeles klart, att man icke kan låta detta intryck, som ramlade över en i första ögonblicket, avgöra, hur man skall se på saken i dess helhet.

Det ogynnsamma intrycket beror, såsom på förmiddagen också mycket riktigt sades ifrån, egentligen därpå, att den kungl. propositionen hade väckt förhoppningar, som icke blevo infriade med kompromissen. Man finner, att kompromissens resultat är alltför mycket avvikande från propositionen, för att man kan vara nöjd med den förra. Naturligtvis kunna många anmärkningar göras i denna punkt, men dessa drabba, mina herrar, icke blott kompromissen, utan det kan hända att de också måste vändas emot propositionen. Och här är att lägga märke till en omständighet, som dock borde ihågkommas åtminstone av socialdemokraterna. Om det är så, att regeringen i sin proposition har visat sig icke fullt klart bedöma ställningen i fråga om det, som var möjligt att uträtta, om det nu har visat sig, att regeringen i propositionen hade gått väl långt, då kan man ju alltid ställa regeringen till ansvar för en sådan oförsiktighet. Men rättvisan bjuder väl också, att man något har reda på, var grunden ligger till denna proposition och vad det är, som har framkallat en sådan oförsiktighet. Och då befinnes det, mina herrar, att grunden ligger uti den reservation, som var avgiven till trustkommitténs betänkande utav en av dess medlemmar, herr Palmstierna.

Det är icke min mening, att regeringen skall skjuta ifrån sig ansvaret på herr Palmstierna eller på någon annan. Men det

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

får man väl säga, att de, som över huvud taget anmärka på regeringen, att den vågat sig för långt fram — och sådana anmärkningar ha förekommit ganska rikligt även från det socialdemokratiska partiet åtminstone alternativt med andra anmärkningar — de borde väl komma ihåg, att dessa anmärkningar drabba just den reservation av herr Palmstierna, på vilken propositionen i flera av de mest omstridda punkterna är byggd, ja, att denna reservation till och med går betydligt längre än propositionen. Om man så ville, kunde man säga, att en av anledningarna till, att det blivit ett missförhållande mellan propositionen och kompromissen, har varit den, att regeringen uti sin proposition något för mycket litade just på herr Palmstiernas reservation. Det är icke att hjälpa, att saken ligger så i den punkten. Detta förringar ju alls icke regeringens ansvar, men det kan bidra till att påvisa, att även på annat håll finnes någon del i ansvaret.

I alla händelser utgör det psykologiska intrycket uppenbarligen den egentliga grunden för den irriterade stämning, den harm och de utbrott av missnöje, med vilka resultatet i sak har mottagits. Det är på detta sätt, som det kan förklaras, att man vänt detta resultat till en verklig anklagelse mot regeringen själv och mot hela det liberala partiet, icke blott mot regeringens förmåga att sköta en sådan sak som denna, utan dessvärre även mot dess vilja att genomföra sina intentioner. Jag skall, mina herrar, icke tillåta mig att ur den rikliga citatsamling, som jag under dessa timmar fått i mina anteckningar regalera kammaren med alla dessa starka, mycket för starka anklagelser. Jag tror icke, att de på något sätt kunna bidra till ett gott resultat vare sig i fråga om sakens behandling i och för sig eller i fråga om den politiska sidan av uppgörelsen. Men jag kan dock icke underlåta att inlägga en bestämd gensaga mot sådana uttryck, som att regeringens framträdande i denna sak skulle kunna karakteriseras såsom »bluff». Det har icke regeringen förtjänat, och det är ett språk, som vi icke borde behöft höra i dag. Och jag kan icke heller på något sätt gå in på, att man har skäl till en sådan retorisk fråga som den vilken gjordes på förmiddagen: »vilka äro då regeringens grundsatser?» Grundsatserna äro offentligen uttalade, de äro också efter förmåga förverkligade. Ha de icke kunnat förverkligas fullt ut, så beror detta på tvingande omständigheter och icke på bristande vilja. Allra minst finnes det någon rimlig grund för slagordet en ovärdig »auktion», vid vilken trusten bjudit och regeringen bara suttit som passiv utropare. Det är orättmätigt att göra en sådan anklagelse. Det har sannerligen icke varit för trustens skull, som jämkningarna i propositionen skett, det vet kammaren, det kan icke någon inom kammaren vara i okunighet om.

Kanske för resten vi inte böra taga allt vad som sagts i dag alltför allvarsamt — jag menar inte, vad själva saken an-

går, ty den är allvarsam nog, utan jag syftar på en del föregående talares starkaste överord. Åtminstone ett av överorden berör mig inte vidare allvarligt. Den första ärade talaren efter finansministern här på förmiddagen yttrade något om, att i fall hädanefter den svenska regeringens främste man uppträdde och uttalade några grundsatser, så skulle regeringens chef endast hälsas med »ett småleende». Nåväl, vi känna den ärade talarens eget småleende, det har i och för sig berört mig ganska sympatiskt, men inte tror jag att han bör söka att däri inlägga något förkrossande emot en politisk meningsmotståndare. Den ärade talaren må ursäkta, att det också var andra, som hälsade just honom med ett småleende, ett förstående småleende, när man hörde detta uttryck för den ärade talarens politiska ironi.

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

Jag skall nu vända mig till den sista sidan av saken, den politiska: det läge, uti vilket denna fråga rent politiskt befinner sig. Läget är konstituerat därigenom, att inom bevillningsutskottet kompromissen har blivit antagen utav högern och de liberala, medan de socialdemokratiska medlemmarna av utskottet reserverat sig och nu rest opposition mot utskottets förslag.

Jag torde inte behöva efter min visserligen korta tid i denna kammare säga, att jag icke finner denna situation naturlig. Efter mitt förmenande, kan en sådan situation med de förutsättningar, som vi ha för vårt politiska arbete, icke i de stora och avgörande frågorna upprepas utan mycket allvarsam påfrestning på stabiliteten i hela vår vänsterpolitik. Men det torde dock böra här i rättvisans namn även sägas ett ord om, varför denna situation uppkommit. Den har uppenbarligen uppkommit därigenom, att regeringen å ena sidan fann sig nödgad att taga hänsyn till ett nödläge, ett socialt nödläge, som tvang till en jämkning och en betydande jämkning uti Kungl. Maj:ts ursprungliga proposition, och att å andra sidan regeringen och det liberala partiet icke hade anledning att vänta, att det skulle kunna vara möjligt att med våra ärade kamrater till vänster i denna kammare komma till en sådan uppgörelse. Man hade starka skäl till detta antagande. Det är ju tydligt, att på detta sätt har uppkommit också ett *politiskt* nödläge. Har man klart för sig, att man vill på grund av de många intressen, som stå på spel, komma till en uppgörelse, så måste man fråga sig, hur denna uppgörelse skall kunna vinnas, och så taga den samverkan till detta som man kan få — men med ihågkommande av, att det är ett nödläge. Allt hänger på, om man anser, att en kompromiss har varit lämplig och behövlig. Har man fått den uppfattningen, så torde det vara ganska svårt att förneka, vad herr statsministern i förmiddags uttalade, att en regering, som känner sitt ansvar och icke vågar ta på sitt ansvar att icke förhindra det hotande sociala och ekonomiska kriget, tar uppgörelsen så som den är möjlig att genomdriva.

Man har därav i dagens debatt velat göra en parlamentarisk regel. Man har velat säga: härmed är »en ny parlamentarism»

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

införd, och nu äro alldeles nya grundsatser proklamerade för vad som hädanefter skall vara regeringens krav ifråga om dess stöd i denna kammare. Jag har icke den minsta rättighet att uppträda såsom uttolkare av de ord, som statsministern i detta stycke fällde på förmiddagen, och jag förmodar, att, om så anses nödvändigt, uttolkningen kommer från honom själv — den enda som har rätt att giva den. Men jag kan ju dock få säga ett ord endast såsom medlem av ett av kammarens vänsterpartier, och eftersom jag personligen något litet tänkt över de svåra problemen om den svenska parlamentarismens långsamma och av många hinder hejdade utveckling. Jag tänker mig denna sak helt enkelt så, att om man nu önskar och förutsätter, att i den majoritet, som väl i denna kammare kommer att ges för bevillningsutskottets förslag, måtte finnas en verklig *vänster*majoritet, då betyder det icke, att därmed skulle allt vara väl beställt, även i framtida fall. Utan då betyder det helt enkelt, att även i ett sådant extra ordinärt nödläge som nu, fasthåller man dock den fordran, att inom majoriteten i denna kammare skall vänstern vara dominerande.

Jag tror icke, att herrar socialdemokrater skola kunna annat än erkänna, att det ligger en realitet bakom detta krav och denna förhoppning. Jag kan icke heller tro, att de ärade herrarna av högerpartiet av detta skola kunna draga andra slutsatser än dem, som äro fullt naturliga och som i en öppen och ärlig politisk strid icke behöva på något sätt skymmas bort av någon slags döljande förklädnad. Det är ju klart, att den nuvarande regeringen icke räknar med något permanent stöd av högern i denna kammare, men den räknar, förmodar jag, såsom alla regeringar och icke minst den förra regeringen räknat, på lojalitet i sak även hos sina motståndare uti de stora politiska frågorna. Det har glatt mig — men det har icke överraskat mig — att höra, att just en sådan förklaring om lojalitet i sak på förmiddagen avgavs av högerpartiets främste man.

Han har själv fått mottaga många sådana förklaringar under sin långa statsminstertid, han vet, att, under den tid de avgåvos från vänstern, de visst icke inneburo någon anslutning till hans regeringssystem, och han kan också vara öfvertygad — om det nu behöver sägas — att denna förklaring icke heller nu fattas såsom någon anslutning från högerns sida till det liberala regeringssystemet.

Men, säger man, innebär då icke i alla händelser denna utväg i det parlamentariska nödläget och denna kompromiss i realitetsfrågan — innebär icke detta en brytning med de principer, på vilka hela den svenska politiken från oktober 1911 varit grundad? Är det icke ett uppgivande av vänsterpolitiken?

Jag svarar — och därmed skall jag sluta: nej så är det icke! Det skall ingen kunna säga, att vad som skett i dag eller vad som skett under denna sista vecka och som jag antager kommer att konfirmeras i dag, innebär ett uppgivande av den vik-

tiga huvudpunkt i den svenska vänsterns strävanden, som heter: kamp mot penningens övermakt i detta land.

Bland de många överord, som fällts här i afton är också det, att den eftergift, som genom kompromissen blivit gjord, skulle innebära en bankruttförklaring av den svenska liberalismen i dess kamp mot penningens övermakt. Jag protesterar mot detta överord. Det är icke berättigat att tala om en bankruttförklaring bara därför, att man funnit sig böra i fråga om denna tullnedsättning gå ned från 4 öre till 3 öre, eller av den anledningen, att man funnit sig nödsakad att avstå från de sista 3 örena under 5-årsperioden. Sådant är icke en bankruttförklaring i fråga om den svenska vänsterns avsikter och förmåga; det betyder endast att här finnas ännu övermäktiga krafter, som göra, att man icke kan gå fram så, som man velat och haft för avsikt. Ingen skall med fog kunna draga i tvivelsmål den ärliga viljan hos denna svenska vänster att föra sin strid fram.

Man kan naturligtvis säga, att striden icke går fort nog. Jag har redan sagt, att det finnes vissa hinder, inför vilka det liberala partiet i denna fråga nödgats stanna och fråga sig, om vi skola bryta ned dessa hinder, medan socialdemokraterna för sitt vidkommande finna att de kunna gå över dem. Detta beror givetvis på de två partiernas olika åskådning av hela den nydaning utav samhället, som nu håller på att begynnas. Det är lätt att säga för dem, som ha klart för sig, att de sträva emot ett visst i fjärran hägrande mål, som de tro på och i vilket de se åtminstone konturer av det ideala samhället — det är lätt för dem att säga, att om också steget nu kostar några tusen hem, så må det vara hänt — det blir dock ett steg framåt. Vi å vår sida äro icke så säkra på huru långt vi kunna komma på en sådan väg, och ännu mindre säkra på, var man skall söka ett sådant ideal. Vi liberaler kämpa oss fram steg för steg med bibehållande alltjämt av det uråldriga samhällsarbetets erfarenhet och, om man så vill, med traditionens mark under fötterna. Vi tro även vi på en nydaning av samhället, och även vi vilja vara med om att bryta ned — icke kapitalet självt, icke penningen, utan penningens övermakt. Men vi vilja icke göra det på ett sådant sätt, att under långa tider hopsparde värden, icke blott stora utan även små, riskeras. Vi anse, att man, när det gäller sådana, måste gå varligen fram, — och vi våga påstå, att vi dock gå framåt.

Herr statsministern har redan uttalat, att den åtminstone för honom främsta lärdomen av vad som under denna senaste vecka hänt ligger däri, att penningens makt här i landet visat sig vara mera stark, än man väntat. Han har också sagt, att det är hans förhoppning, att man så småningom skall kunna utrusta staten — Riksdagen och regeringen — med bättre maktmedel mot det välde, som nu visat sig för starkt för att kunna alldeles genombrytas. Jag tror, att alla av vänsterpartierna, både det ena och det andra, och i grunden för övrigt nog de

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

Ang. tull och
katt å socker
m. m.
(Forts.)

allra flesta även av högerpartiet kunna instämma häri. Är det någon lärdom, som kan dragas av vad som nu skett så är det icke den, att en kapitulation skett inför penningen, men väl den, att penningen visat en makt gentemot staten, som det kräves starkare medel för att kunna få bukt med. Efter vad som i dag inträffat kommer en fortsättning och vi skola se till, om den icke kan bli bättre än vår början i dag.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Cederborg, Pettersson i Södertälje, Hagberg, Andersson i Raklösen, Modig, Gustafsson i Vi, Ekman, Johanson i Vetlanda, Olsson i Järnsida, Andersson i Alftofta, Runefors, Säfstrand, Lundgren i Vendelsberg, Olsson i Åsen, Enderstedt, Anderson i Knapasjö, Igel, Karlson i Västtomten, Johanson i Gäre, Carlsson i Herrljunga, Kronlund, Bogren, Andersson i Milsmaden, Sandberg, Forsberg, Olofsson i Ävik, Janson i Bråten, Ström, Hansson i Solberga, Hansson i Bäck, Olsson i See, Andersson i Stårte och Jonsson i Gumboda.*

Herr Lundell: Herr vice talman, mina herrar! Det har här talats mycket politik och mycket om trustväsende, kapitalism och allt dylikt. Jag skall därför icke nu befatta mig med någon av dessa saker, utan jag har endast begärt ordet för att dels konstatera och dels bemöta några yttranden, som här fällt angående den s. k. Lidköpingsgruppen.

Man kan icke i fråga om dessa Lidköpingsfabriker tala om någon kapitalism eller utvattnat kapital. Allt vad som angives vara nedlagt uti dessa sockerfabriker, har även inbetalats i kontanta penningar, och de, som där satt in penningar, vänta sig icke några utomordentliga vinster, utan blott en knapp kapitalränta, det är det allra mesta.

Det har nu yttrats, att det icke skulle vara nationalekonomiskt riktigt att understödja dessa fabriker, utan att det vore bättre, att de så fort som möjligt sloge igen och upphörde med sin verksamhet. Jag vill för min del bestrida riktigheten av dessa yttranden. På samma gång vill jag tillkännagiva, att intresset för dessa fabriker härleder sig uteslutande från intresset för jordbrukets utveckling. Vi hörde på förmiddagen en representant från Skåne tala om, att den skörde bärande jorden i Skåne hade inom betdistrikten ökats med 1/8 genom betodlingens införande. Jag tror nu för min del, att ökningen varit än större, ty det är att märka, att den bearbetning av jorden, som är nödvändig för att betodling må kunna rätt bedrivas, nog även medfört en fördelaktig inverkan med avseende å grödan i övrigt, så att där en ökning ägt rum med ytterligare en fjärdedel eller kanske mer.

Vad beträffar Lidköpingsfabrikernas utveckling och bestånd är det efter mitt förmenande nu en kort tidsfråga, då de icke

längre behöva något ökat skydd. Däremot är jag alldeles på det klara med, att det icke är möjligt att på några få år åstadkomma den stora omvälvning av jordbruket, som utgör en förutsättning för betodling, utan därtill behöves nog en något längre tid än de fem år, fabrikerne i fråga nu åtnjutit vissa fördelar. Med avseende å fabriken i Kalmar län, fabriken på Öland, vilken jag närmast känner till, kan jag emellertid meddela, att om blott status quo fått vara rådande, hade förhållandena där redan nu varit sådana, att något undantag för den fabriken ej hade behövt ske, utan den hade i alla fall burit sig. Det senaste året var resultatet så gott, att det till och med skulle ha kunnat bliva en ganska god utdelning på aktiekapitalet, om man icke haft några gamla skulder att betala. Någon penningränta på det i fabriken nedlagda kapitalet ha aldrig aktieägarna fått. Men för hela den omkringliggande ortens jordbruk är det emellertid av den allra största vikt, om fabriken i fråga fortfarande kunde existera, och även för aktieägarnas vidkommande får jag säga, att om blott fabriken får skydd under ytterligare en tid framåt, endast en kort tid, är det tillräckligt, för att den skall kunna bära sig och kunna giva utdelning. Dessa fördelar skulle ju kunna beredas för den närmaste femårsperioden.

*Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)*

Trustkommittéens yttrande angående nu ifrågavarande fabriker är alldeles missledande; de ha ju byggt på uppgifter, som varit alldeles föråldrade. Fabrikerne äro emellertid tack samma för den skattelindring som nu är föreslagen, då de tack vare den, nog skola kunna existera. Men de äro dock i behov av en ökad hjälp, om de skola vara säkerställda. Detta vore av vikt, som jag redan framhållit, särskilt med hänsyn därtill, att jordbruket i de orter, där dessa fabriker äro belägna, därigenom finge en välbehöflig uppryckning. Så är åtminstone fallet med den ort, Öland, som jag förut omnämnde. I egenskap av ordförande i nämnden för småbrukspremieringen i Kalmar län har jag under det senaste tiotalet av år mycket rest omkring i bygderna, och jag har därunder varit i tillfälle att lära känna förhållandena. Jag kan nämna, att, hur otroligt det än låter, på många bondgårdar å Öland för ett tiotal år sedan ännu aldrig en plog blivit använd. Jag har emellertid sett, vilken utveckling, som på jordbrukets område ägt rum just i de trakter, som berörts av betodlingen, och detta blott under de fem år, som sockerindustrien nu existerat där. Ännu har dock icke på långt när allting blivit åtgjort, som bör göras, och det är därför att hoppas, att sockerfabrikationen må allt fortfarande hållas i gång, till bättnad för jordbrukets utveckling. Man kan nu på många ställen se, hurusom nyare tiders jordbruksmaskiner och redskap av bästa och nyaste slag kommit till användning. Det är ju icke på långt när överallt och icke heller i så stor skala, men den utbredning, dessa redskap fått, är dock glädjande.

Tack vare den bättre bearbetning av jorden, som kräves för betodlingen, kommer jorden i ett gott och upparbetat skick,

Ang. tull och skatt å socker m. m. (Forts.) och det är icke tvivel om, att många trakter på södra Oland ha lika stora förutsättningar för en lönande betodling, som vad fallet är med Skåne och i all synnerhet i jämförelse med Gottland, som icke har något särskilt skydd, men där betodlingen lyckas så bra, att man reder sig. Jag är övertygad om, att det samma skulle förhållandet bliva, även vad Oland beträffar, om blott under ytterligare några få år framåt en hjälp i det avseendet lämnades trakten.

En skattelindring för de nu ifrågavarande orterna har ju icke någon inverkan på sockerprisen, och jag är också övertygad om, att den icke heller har någon inverkan på den skånska betodlingen eller på det skånska jordbruket över huvud taget. Och även om till följd därav någon inskränkning sker uti Skånes betodling, blir denna inskränkning i varje fall icke av någon betydighet, och för det skånska jordbruket spelar det nog ingen roll, om betodlingen skulle i cirkulationen få ett eller annat år mindre än vad eljest möjligen skulle bliva fallet.

På grund av dessa förhållanden vill jag synnerligen varmt uppmana kammarens ledamöter att giva den fördel åt de råsockerfabriker, som avses i den av herr Vennersten med flera avgivna reservationen, så att icke allenast de tre öre i skattenedsättning, som regeringen föreslagit, utan ytterligare ett öre måtte komma dessa fabriker till godo. Därigenom är sockerfabrikationens bestånd tryggt och i bästa fall möjlighet beredd för aktieägarna att få en anspråkslös depositionsränta på sina aktier. Det sistnämnda är dock icke alldeles säkert, men det viktigaste är, att sockerfabrikationen får äga bestånd och göra det gagn för jordbrukets utveckling, som dessa orter behöva.

Jag vill vidare framhålla, att staten har ett icke så obetydligt intresse att i detta fall bevaka. Staten har nämligen lånat de öländska järnvägarna omkring 1 million kronor. Skulle sockerfabrikationen nedläggas, så skulle detta kapital gå alldeles förlorat, ty det är icke tänkbart, att dessa järnvägar då skulle giva mera inkomst än att därigenom kunde bestridas kostnaderna för driften.

På Oland finnes det nästan uteslutande småbrukare, och dessa småbrukare hava genom sockerfabrikationen fått användning för arbetskrafter, vilka annars måst emigrera. Emigrationen har där borttagit en fjärdedel av befolkningen under de senaste 20 åren. Efter betodlingens införande har emellertid emigrationen visserligen icke helt och hållet avstannat men dock avtagit, så att folkminskningen nästan upphört, och jag har de bästa förhoppningar, att största delen av emigrationen skall upphöra, om sockerfabrikationen gynnas, så att den kan äga bestånd. Om sockerfabrikationen får äga bestånd, så kan den giva jordbruket en vinst, som kan bidra till den utveckling, som det så väl behöver.

Jag har velat till kammarens behjärtande framhålla vad jag nu sagt, men jag skall icke för närvarande göra något yrkande,

utan först när den speciella fråga, som rör denna sak, förekommer till behandling.

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.

(Forts.)

Herr Sundström: Jag skall icke beröra själva saken då jag anser att det i sak talats tillräckligt; men jag kan vid detta tillfälle icke underlåta att uttala mitt beklagande över det steg regeringen tagit i detta fall.

Det bör sägas ifrån även från icke socialdemokratiskt håll, att besvikningen är stor bland folket ute i landet.

Jag har med ganska stort intresse åhört statsministerns tal på förmiddagen men jag måste erkänna, att jag av detsamma icke fick den uppfattningen, att denna kompromiss varit nödvändig.

Jag har emellertid begärt ordet endast för att här tillkännagiva min ståndpunkt, nämligen att jag kommer att avgiva min röst för den kungl. propositionen, till vilken jag, herr vice talman, ber att få yrka bifall.

Häruti instämde herr *Molin* i Dombäcksmark.

Herr Hildebrand: Jag skall icke länge upptaga herrarnas tid, men det synes mig vara ett och annat, som här icke blivit sagt, men som dock borde sägas.

Allra först vill jag då nämna några ord om statsministerns underhusparlamentariska teori. Enligt densamma är statsministern belåten och regeringen sitter lugn och trygg utan allvarliga bekymmer, såvitt regeringen kan av denna kammars 230 ledamöter mönstra 84 trogna på vänsterns sida. Vi högermän medräknas icke längre; våra röster bryr statsministern sig icke om. Vi hava visserligen emellanåt den fula ovanan att förhjälpa regeringen till en eller annan seger i denna kammare. Jag kan emellertid efter att hava hört den nya teorien förstå, vilken sorg vi vid varje sådant tillfälle måste bereda herr statsministern.

Herr Edén, vilken ju alla känna såsom en ovanligt blygsam man, sade, oaktat han är professor, att han alls icke vore kompetent att närmare utreda den nya teorien. Han vågade sig dock på ett försök därtill, men det hela blev därigenom för mig allt oredigare och just då jag hoppades, att en förklaring skulle komma, gjorde herr Edén en värdsam bugning för amiral Lindman och övergick därefter till andra ämnen.

Beträffande herr Edén skulle jag vilja tillägga, att det måste kännas hårt för regeringen att åhöra ett sådant anförande av det liberala partiets chef, som det herr Edén höll. Det var visserligen ett försvar för kompromissen och regeringens ställning, men under de artiga orden och fraserna märkte man en den skarpaste kritik av vad som ägt rum. Här har framlagts en proposition, påpekade herr Edén, där regeringen gått så långt, att vad där sagts icke kan infrias; här har från regeringens sida visats en verklig oförsiktighet; här hotas tusentals små hem med un-

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

dergång. Ja, det var mycket annat, som herr Edén påpekade, och man måste, då man hörde detta, fråga sig, hur det är möjligt, att allt detta varit oklart och okänt för regeringen, innan den framlade sin proposition.

Herr Edén gav verkligen en förklaring, men jag vet icke, om det roade regeringens medlemmar att höra den; det var, att regeringen hade råkat rätta sig allt för mycket efter en synnerligen farlig man, nämligen herr Palmstierna. Det är nog riktigt, att finansministern i sitt anförande till statsrådsprotokollet för mycket anslutit sig till herr Palmstiernas reservation, men nog skall det ändå vara hårt att få det så bestämt utsagt av det liberala samlingspartiets ledare.

Här har emellertid varit en hård sammandrabbning emellan den liberala regeringen och liberalerna, å ena, och socialdemokraterna å andra sidan. Och man måste fråga sig, om man får söka den egentliga orsaken till denna strid i skillnaden mellan tre eller fyra öre genast i tullsänkning och en slutlig tullsänkning av fyra eller sju öre. Det finnes väl ingen som verkligen tror, att så är förhållandet. Här ligger — och det är det, som synes mig vara det väsentliga — en principiell motsats, bakom och under denna strid, en principiell motsats, som synes vara främmande både för finansministern och statsministern enligt deras i dag här fällda yttranden. Det är denna principiella motsättning mellan å ena sidan regeringspropositionens motivering och å andra sidan den korta motiveringen till bevillningsutskottets tillstyrkande av kompromissen, som väl ändå utgör den egentliga anledningen till socialdemokraternas våldsamma anlopp mot regeringen och kompromissen.

Vari ligger då denna principiella skillnad? Jo, däri att i den kungl. propositionens motivering framförts alldeles nya näringspolitiska, framför allt industripolitiska, satser, teorier och undersökningsmetoder.

Det är ju alldeles klart, att statsmakterna äga rätt att avväga ett tullskydd så, som de anse vara lämpligast. Det är naturligtvis statsmakternas fulla rätt, att, om ett tullskydd av dem anses vara för högt, nedsätta detsamma. Men vad skall man säga om en sådan utredning och undersökningsmetod, som att statsmakterna velat fastställa vad som bör vara ett enskilt bolags rätta aktiekapital och vad som bör vara rätt och skälig vinst på detta aktiekapital? Man kan ju komma fram till samma resultat genom att beräkna skillnaden i produktionskostnaden här och i andra länder och sedan söka draga en lämplig marginal samt på en sålunda verkställd utredning bygga vad som kan byggas. Varför skall man gå den andra vägen, om det icke är fråga om, att staten skall få ett fullständigt förmynderskap över vårt ekonomiska liv och framför allt över de stora ekonomiska sammanslutningarna.

Har man emellertid tänkt på de principiella konsekvenserna, om statsmakterna här skulle vilja i överensstämmelse med moti-

veringen i den kungl. propositionen fastslå, att sockerbolagets aktiekapital borde vara 80 millioner kronor och att 4,6 % utdelning på detta kapital är fullt tillräckligt? Åtaga sig icke då statsmakterna ett visst ansvar, om det skulle bliva en sådan ändring, att genom dumpning av socker från utlandet hela sockerbolagets tillvaro skulle vid något tillfälle hotas, så att ingen som helst utdelning å aktierna i detsamma kunde äga rum? Varför har icke någon beräkning av det skäligen aktiekapitalet för de fabriker, som tillhöra Lidköpingsgruppen, ägt rum? Varför tager man icke in i motiveringen, att på detta skäligen aktiekapital borde komma 4,6 % utdelning? Varför påpekas icke i motiveringen det sätt, varpå en sådan ränta å det skäligen aktiekapitalet skulle garanteras? Skall man komma in på statens förmynderskap och ett detaljerat ingripande av staten därhän, att statsmakterna böra fastslå vad aktiebolag böra ha för kapital, så bör man ju draga ut konsekvenserna ordentligt och icke endast söka nedsätta utdelningen till 4,6 % utan även försöka trygga en sådan utdelning. Jag tror verkligen, att slutsatsen av vad som uttalats i den kungl. propositionen är av den farliga beskaffenhet, att det är synnerligen välbetänkt, att bevillningsutskottet icke i sin motivering på något sätt givit sitt godkännande därav.

Det förhåller sig på samma sätt med talet om driftkoncentration; alldeles som om statsmakterna skulle vara nog förfarna i sådana stycken som t. ex. att föreskriva, att ett visst bolag bör indraga en del fabriker. Men därom har redan talats, och jag vill förbigå detta för att stanna vid en sista punkt, som synes mig likaledes vara av en ofantligt mycket större principiell betydelse, än vad som efter allt att döma stått klart för finansministern och regeringens övriga medlemmar. Jag menar de ord i den kungl. propositionens motivering, där finansministern på sid. 41 betonar, att han förutsätter, att, med de av honom till genomförande förutsatta tullsatserna, de bestämmelser, enligt vilka betpriset under de sista åren reglerats mellan sockerbolaget och dess betodlare ävensom nu gällande arbetslöner inom sockerindustrien icke skulle sänkas.

Detta ansluter sig mycket nära till ett uttalande av trustkommittén, men det är en ofantlig skillnad, när en kommitté kommer med ett sådant uttalande, och när Kungl. Maj:t gör det. Kommittén har haft i uppdrag att verkställa en del utredningar. Då förklarar kommittén, att dessa utredningar och beräkningar om vad industrien kan bära, äro gjorda under den och den förutsättningen. Det är en ganska klar ståndpunkt, vad trustkommittén beträffar. Men så kommer herr finansministern och har accepterat precis samma ordalag, och då få orden en helt annan värde, emedan Kungl. Maj:t representerar staten tillsammans med Riksdagen, och Kungl. Maj:t kan hava maktmedel eller kan eventuellt tillskapa sådana med Riksdagens hjälp. Vad som i trustkommitténs uttalande endast är ett angivande av vissa förut-

*Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)*

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

sättningar för utredningens bedrivande, måste i Kungl. Maj:ts proposition uppfattas som ett löfte, en förbindelse till betodlarna och arbetarna, en förklaring, att Kungl. Maj:t anser, att statsmakterna skola gå ända därhän, att de föreskriva priset på en råvara och nuvarande löner såsom minimilöner för arbetarna inom en viss industri.

Det är denna skillnad i ordens valör, som synes hava undgått finansministern och med honom hela regeringen. Det är därför, som det för finansministern och för regeringen behöves en så oerhörd reträtt, när det visat sig, att kompromissen är byggd på att betodlarna skola övertaga en del av den ökade bördan. Här har finansministern förmått Kungl. Maj:t att giva löften, som icke kunna infrias, och genom sådant måste regeringsmaktens auktoritet sjunka. I alla händelser äro konsekvenserna av den teori, som ligger under detta uttalande, när det uppenbarar sig i den kungl. propositionen, av det allra betänkligaste slag, och jag vill åter uttala min tillfredsställelse över att utskottet icke godkänt motiveringen, då det gått att godkänna kompromissen. Detta får vara en öppen fråga, och mycket därav kommer helt visst tillbaka och kommer att förorsaka många strider. Men när kompromissen således är byggd på att så viktiga principer i den kungl. propositionens motivering övergivas, är det klart, att socialdemokraterna måste uppfatta detta mycket illa, ty de hade naturligtvis hoppats, att här skulle i ett Riksdagens beslut eller till Riksdagens godkännande nära nog insmugglas satser av den oerhördaste räckvidd, satser, vilkas betydelse regeringen själv icke uppmärksammat.

Då jag i alla händelser icke i motiveringen till bevillningsutskottets tillstyrkande av kompromissen finner något godkännande av den kungl. propositionens motivering, ber jag, herr vice talman, att få på det kraftigaste yrka godkännande av bevillningsutskottets tillstyrkande av kompromissen.

Efter det herr talmannen nu återkommit och övertagit ledningen av förhandlingarna, yttrade

Herr Thorsson: Det liberala partiets ledare höll nyss ett mycket uppmärksammat tal och många av partiets ledamöter avgåvo sitt instämmande i detsamma. I detta anförande beto- nade han särskilt, att vi socialdemokrater, under den meningsskilj- aktighet, som uppstått i den föreliggande frågan, mellan vår ståndpunkt och regeringens *nuvarande* ståndpunkt, givit uttryck åt en rad av överord. Jag kan icke värja mig för den känslan att, ehuru orden runno milda och med en ljuvligt klingande stämma från den högt värderade talarens mun, använde han själv en hel rad av överord i sitt anförande. Han bidrog till det gemensamma liberala strävandet, som här i dag utvecklats, att vid varje tillfälle skjuta fram betodlareintresset såsom det enda avgörande för regeringens kapitulation inför sockertrusten. Ordet betodlare, har i dag åstadkommit samma intryck och känslor, som

ordet svagdricka för flera år sedan åstadkom här i kammaren då vi diskuterade om skattefrihet för svagdricka. Varje gång en talare sade ordet svagdricka, var det en hel rad av ledamöter, som ropade bravo och instämde med honom.

Nu har man här i dag från regeringspartiet betonat vilket nationalekonomiskt missförhållande som skulle utveckla sig, för den händelse *Kungl. Maj:ts proposition skulle vinna Riksdagens bifall*. Den högt värderade talaren på Uppsalabanken antydde, att min partivän Christiernson rent av ville uppoffra alla betodlare i riket, om blott Kungl. Maj:ts proposition kunde vinna gehör. Nu tror jag i alla fall, att det var en missuppfattning, ty min partivän yttrade sig inte om böndernas uppoffrande, utan han yttrade sig om att situationen kan bli sådan, att man under en viss given tidsperiod kan bli tvungen att taga itu med sockertrusten, och det icke med glacéhandskar på utan med ett ordentligt nappatag. Det är i alla fall en mycket stor skillnad, om vi skulle råka i en sådan situation, att landets betodlare, skyddade av regering och Riksdag, skulle nödgas upptaga striden mot den mäktiga sockertrusten, eller om betodlarna lämnade åt sitt öde, ensamma skulle utkämpa denna strid.

Det framgick alltför oförtydligt av herr Hildebrands anförande, var det egentligen är liktornarna sitta och var skon klämmer. Det framgick med tydlig klarhet, att det icke är så mycket för småfolket, som han och hans partivänner intressera sig utan fastmera för de »firti» procenten åt den mäktiga trusten. Utan att kunna beskyllas för att jag icke skulle vilja våra betodlare lika väl som vilken annan människa som helst, vågar jag dock framkasta det påståendet, att icke inträffa de olyckor, som herrarna talat om ifall dessa personer, som bruka den bästa jorden i riket skulle nödgas taga ett nappatag med sockertrusten. Så långt har det väl ännu icke kommit, att de, som ägt förmånen att få bruka landets bästa jord, skulle vara fullständigt utblottade efter några års beröring med sockertrusten. Visserligen har trusten ibland farit mycket hårdhänt fram med betodlarna och i all synnerhet med arbetarna; dessa senare som så att säga leva för dagen, ha ibland nödgats sätta hela sin existens på spel för att i öppen strid, och utan statsunderstöd kämpa för bättre levnadsvillkor, men arbetarna ha litat till sin organisation, och så måste även betodlarna göra. Sockertrusten är ingen barmhärtighetsinrättning, verkningarna av 1908 års riksdagsbeslut i sockerbeskattningsfrågan sökte den överföra på betodlare, arbetare och den konsumerande allmänheten; mot sådana tendenser måste resas ett energiskt motstånd, och det duger icke att lägga ryggen i 45 graders vinkel, utan man får stå någorlunda rak i ryggen inför denna hänsynslösa organisation.

Det har här talats om de stora olägenheter som koncentration av industrien i viss mån skulle medföra. Tro dessa herrars att nuvarande driftmetoder äro utan olägenheter? I min hem-

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

ort finnes en sockerfabrik, där det arbetas med 12-timmars skift dag och natt under en viss tidsperiod, och när magasinerna äro fulla, stängas portarna utan samvetsbetänkligheter och man säger till arbetarna: nu få ni gå och spatsera, tills vi realiserat en del av sockerlagret, och arbetarna få draga till svångremmen eller gå från den ena platsen till den andra, trängas med andra arbetare för att kunna få en tillfällig sysselsättning. Den lön, som denna mäktiga kapitalistinstitution utbetalar, är synnerligen noggrannt avpassad, så att arbetarna icke skola få mycket över att leva på, när de äro arbetslösa.

Nu kommer jag till ett förhållande, som just anknyter sig till 1908 års riksdagsbeslut. Herr Edén kompletterade statsministerns citat och citerade ännu en sats, för att, såsom han uttryckte sig, man skulle få klargjort den socialdemokratiska ledarens uppfattning i denna fråga år 1908. Jag tar då fasta på den satsen i hans citat, som gick ut på, att herr Branting i sitt anförande 1908 yttrade, att han under vissa omständigheter ginge med på en uppgörelse på då föreliggande villkor, därför att han ville ha ett prejudikat på, att även när arbetarna komme i konflikt, skulle samhället i någon mån stödja dem i deras strävanden för en bättre tillvaro. Det var icke utan anledning denna sak berördes. När vi fattade 1908 års beslut i sockerskattefrågan, pågick en lönestrid mellan arbetarna vid Arlövs sockerfabrik och sockerbolaget, på grund av att arbetarna hade varit nog förmättna att uppställa ett krav på att för sitt arbete erhålla 40 öre i timmen. De fingo strida mellan 6 och 7 månader för att nå upp till 37 öre i timmen, och striden härom blev icke avslutad, förrän man dragit nästan samtliga arbetare inom hela sockerindustrien in i konflikten. Då gjorde man från borgerligt håll icke så mycket väsen av den saken: det var då många fattiga arbetare som kämpade för sin existens. Nu är det däremot fråga om jordägare, och då äro naturligtvis nitet och intresset bra mycket mera brinnande, än när det gäller dessa fattiga och egendomslösa arbetare, som kämpa för att få något öre mera i timmen.

Jag tror, att de händelser, som inträffat mellan 1908 och nuvarande stund i någon mån ha förändrat situationen, och hade vi, såsom herr Edén sade, redan 1908 haft vetskap om att en så betydande del av aktiekapitalet var överspekulerad, skulle troligen beslutet ha blivit ett annat än vad det då blev, i varje fall föreligger nu en situation som framtvingar nya och mera genomgripande beslut.

Nu kommer jag, att i någon mån vända mig mot herr Hildebrand, som tyckte, att det skulle bli litet ledsamt här i landet, om statsverket skulle utöva inflytande på räntor och utdelning på aktiekapital. Ja, det är, som jag sade förut, det är där skon klämmer. Har någon genom ett otillbörligt gynnande från samhällets sida satts i tillfälle att samla i ladorna på ett obehörigt sätt, blir det ett väsen, som om man kastade en

käpp bland en massa hundar, när det ifrågasättes, att detta överspekulerade kapital icke i all framtid skall få genom pockande ränteanspråk verka tyngande på den konsumerande allmänheten. Det är väl i alla fall märkvärdigt, att det år 1913 i den svenska riksdagen kan framföras en sådan uppfattning, som den mycket konservativa stockholmsredaktören gjort sig till målsman för, och detta för ett sällskap, som tillåter sig att för sin förvaltning ha icke mindre än 95 styrelseledamöter och 20 direktörer, varav ingen har något egentligt ledarskap vid fabriker. Till dessa högsta toppar inom industrien åtgår i arvoden och löner enligt finansministerns utredning omkring 400,000 kronor årligen. När det kan påvisas en sådan hushållning inom trusten, då tycker jag nästan, att det låter litet konstigt att höra, att det är för de tusentals små hemmen, som den liberala regeringen ömmar, samtidigt som man får konstatera att det är just en stor del av dessa småhem som genom de av regeringen inledda underhandlingarna erhållit minskade inkomster på sin betodling och till följd härav under de närmaste fem åren årligen få satsa en million kronor som enligt vad utredningen givit vid handen bort bäras av trusten.

Det är häri som pudelns kärna ligger. Vi stå nu i Riksdagen färdiga att fatta ett beslut om vilken näringspolitik, som skall drivas mot dessa kapitalstarka företag, som genom obehörig lagstiftning så att säga matats på av denna jordens ägodelar. Det är ju dock så, att sockerringen har i runt tal 80—90 millioner kronor överspekulerat värde, och dessa 80—90 millioner kronor kräver man skola förräntas med 5, 6, 7 procents ränta. Vem skall betala denna ränta? Det skola naturligtvis alla dessa som ha behov av att äta socker, och det är naturligt att även deras intressen skola läggas i vågskålen vid den föreliggande uppgörelsen. Det är ur den synpunkten, som jag för min del får på det livligaste beklaga, att verkligen den liberala regeringen, till och med innan frågan varit föremål för avgörande i Riksdagen, går med på en uppgörelse, där man överlämnar åt betodlarna att betala en avsevärd del av den nya utgiften för sockerindustrien, samtidigt som man visar fram, att denna industri utan att behöva i någon mån vältra över sina bördor på andra, äger förmåga att själv bära desamma.

Jag förmodar, att underhandlare och Kungl. Maj:t satt i fråga, att ett bifall till propositionen skulle komma sockerkapitalet att vandra ur landet, den saken har det hotats med förr och den skrämmer ej mig. Om jag visste, att jag gjorde nationen en tjänst därmed, så skulle jag begära, att en kronans ångare finge taga dessa 95 styrelseledamöter och 20 direktörer om bord, och att de som sällskap finge alla urvattnade sockeraktier för att göra en världsresa, därvid man kunde försöka utbjuda dem på hela världsmarknaden. Jag är övertygad om, att, vart denna härliga last komme, skulle man slå ifrån sig med båda

*Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)*

Ang. tull och skatt å socker m. m. händerna och säga: nej, för himlens skull, låt oss bliva befriade från detta dyra sällskap.

(Forts.) Så ligger egentligen saken, när man ser på den utan någon döljande förklädnad. För var dag, som Riksdagen tolererar detta dyra sällskap, och medgiver den hittills utövade beskattningen, kommer den svenska nationen att få överbetala den vara, som numera ingår såsom en oundgänglig nödvändighet i varje människas levnadsbehov. Sockret övergår i allt högre grad att bliva en förnödenhetsvara, beroende därpå, att vi i viss mån omlagt hushållningen så, att kaffet beklagligtvis allt mer och mer ingår såsom en viktig beståndsdel i en fattig arbetarefamiljs oundgängliga behov. Den har ingen mjölk, den kan strängt taget icke få köpa mjölk, ty mjölken går på många orter direkt till andelsmejerierna, där den förvandlas till smör, som sedan exporteras och den separerade mjölken går tillbaka till ladugården. Den fattiga änkan har ofta svårt att få köpa en droppe mjölk. Vad gör hon då? Hon ger sina barn kaffe och bröd, men till detta behövs en sockerbit, och när sockerbiten skall köpas, får hon den från alla håll och kanter *förtullad*, beskattad och till och med *»urvattnad»*.

Vi hava att väga å ena sidan det intresse, som finnes hos sockerriingen och det antal lantbrukare, som ägna sig åt betodling, och å andra sidan deras intresse, som icke hava någon betjord men hava hungriga barn att föda. Det är denna syn, som bör anläggas på denna fråga. Överallt och allestädes i vårt moderna samhälle sticker kapitalismen med förfärande hastighet upp sitt glupska gap. I brännvinslagstiftningen har Riksdagen fastslagit att brännvinet skall innehålla minst 40 procent alkoholstyrka, här är således satt en gräns för urvattningen, men icke så för brännvinstrustens aktiekapital; i detta senare lär för närvarande finnas för omkring 6 millioner kronor »vatten». För skeppsbyggnadsindustrien planerades för något år sedan statssubvention. Någon tid därefter blottades inför allmänheten de mest genomruttna skandaler, som försiggått med jobb av aktier. Var helst man ser på företeelserna, möter man en ohygglig syn, och det ledsammaste av allt är, att när vi nu stå inför möjligheten att taga upp striden mot detta samhällsönda, då börjar man jämra sig och vrida sig, som om armar och ben voro av, och ropar: nej, de äro oss för starka, vi våga icke taga dem vid hornen, vi vända dem ryggen och så få de fattiga fortfarande betala huvudparten. Det är detta jag tycker är det allra bedrövligaste.

Jag hade för min del trott, att, när det liberala partiet kom till styret, vi verkligen skulle stå inför ett genomgripande omdaningsarbete, men då märker jag, att första gången vi skola göra detta, stanna de på halva vägen, ehuru sakerna ligga så tydliga och klara. Det är det, som smärtar mig så mycket, enär jag förutsätter, att om en skilsmässa mellan vänsterpartierna

framtvingas, detta icke skall vara ägnat att bidraga till fort- *Ang. tull och*
sättande av ett förnuftigt reformarbete. *skatt å socker*

Sedan vill jag säga, att, när en del liberala talare här talat om att de ansett sig böra föra fram dels betodlarnes och dels arbetarnes oro och bekymmer i sockerfrågan, så vill jag visserligen icke ifrågasätta, att herrarna icke fått en del påstötningar. Men varifrån ha dessa kommit? Jag representerar en valkrets, i vilken det ligger icke mindre än 7 råsockerfabriker och 1 raffinaderi, men jag kan försäkra herrarna, att under denna tid, då det varit ett så våldsamt larm i pressen, har jag för min del icke erhållit en enda rad från någon av mina valmän, som ifrågasatt varken det ena eller det andra uttalandet i denna fråga. Därför förefaller mig detta tal om, särskilt arbetarnas oro besynnerligt, ty jag vågar tro, att mina valmän ha så pass förtroende för mig, att de i en för dem viktig angelägenhet, icke skulle underlåta att ge sin mening till känna. Jag har icke erhållit en enda rad från dem, sade jag. Ja, det är kanske för mycket sagt, ty jag har verkligen fått ett brev från en sockerbruksarbetare under de senare dagarna. Det innehöll en fråga, om jag ville skaffa 150 exemplar av den nya arbetareskyddslagen. Så slutar brevskrivaren med ett par ord om sockerfrågan och säger, att det liberala partiet förbereder ett offentligt möte i Ystad under påsken, där de båda liberala riksdagsmännen skola tala om sockerfrågan; han anser då lämpligt att även vår uppfattning finge komma med och anhåller, att jag ville komma hem och vara med på mötet ifråga. Men han säger icke ett skapande grand därutöver. Det är därför jag tror, att man försökt på konstlad väg bringa upp en stämning, ägnad att försäkra trusten om dess intäkter ännu en tid framåt. Det är icke så litet avgörande, som herr Edén tycktes sätta ifråga, om vi under fem år sänka tullen med 4 öre eller 7 öre. Nej, det är en avsevärd skillnad, och det kommer att vara en avsevärd skillnad för dem, som konsumera socker.

Nu har här förut i dag erinrats om, att under striden mellan betodlarna och sockerringen har sockerringen minskat vitbetsodlingsarealen i Skåne med 20 %. Detta har man icke sagt något om, man har icke påstått, att det skett någon så stor förödelse bland de tusen små hemmen, när man utan vidare inskränkt arealen på detta sätt. Men om man nu skulle ifrågasätta, att det skulle bliva något avstannande av betodlingen, medan man träffar uppgörelsen med sockerbolaget, eller om något sådant icke skulle låta sig göra, så trodde jag, att staten skulle kunna bygga nödigt antal råsockerfabriker och raffinaderier. Har man tänkt sig, att staten en vacker dag skulle kunna övertaga tobaksindustrien, så är det enligt min uppfattning ingenting, som hindrar, att sockerindustrien övertages för statens räkning, för den händelse det skulle visa sig, att ringen har för stora pretentioner. Det är ju så, att trustherrarna icke kunna medtaga betjorden, även om man skulle kunna exportera dem själva och deras aktier. Bet-

m. m.
(Forts.)

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

jorden blir kvar, och det synes mig betyda mindre, om betorna från jorden levereras till statens fabriker eller till enskilda fabriker; den saken rangerar sig alltid. Vill man göra något annat än att taga till harvårjan, så nog har man möjlighet att hålla reda på denna trust. Det är icke så förfärligt farligt, och det är min livliga övertygelse, att om Riksdagen ville taga den kungl. propositionen och därtill herr Karlssons i Fjäl motion, så skulle saken ganska lätt kunna klareras; det bör icke bliva så förskräckligt många historier om den saken. Det är bara fasthet i viljan, som fordras.

Jag vill ännu en gång betona, att den uppgörelse, som redan skett, är och förblir ändå en sådan uppgörelse, som högst betänkligt inskränker betodlarnas hittills varande inkomster på betodlingen. Ty, kom ihåg, att enligt det gamla avtalet emellan betodlare och sockerringen fordrades det 14 % sockerhalt i betorna, därtill kom skyldighet för betodlarna att bära en del av den 1908 höjda sockerskatten, denna har beräknats motsvara 1,3 % sockerhalt; således utgick efter dessa beräkningsgrunder ett visst tilläggspris till betodlaren, då betornas sockerhalt översteg 15,3 %. Nu har en höjning i den beräknade sockerhalten skett från 15,3 procent till högst 16,5 procent, och detta blir 1,2 procents ökning, såvitt jag kan förstå, som utan vidare lägges på betodlarna. Därför är det icke uteslutande fördelar, som bjudas i kompromissen för de många tusen hemmen, som här i dag valsats med i debatten.

Jag vill slutligen säga, att utgångspunkten för hela vår ställning till den föreliggande frågan har varit den, att Riksdagen och regeringen haft maktmedel i sin hand att skydda betodlarna, enkannerligen de små betodlarna, från den nöd och det lidande, varom herr statsministern talat. Det är också min övertygelse, att dessa maktmedel skulle visat sig verkningsfulla, därest ej regeringen själv slagit dem ur sina och Riksdagens händer. Det är framför allt detta, som jag beklagar, och det är mot detta, vårt parti rest sin samfälliga protest.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr S a n d l e r: Herr talman! Vid remissen av årets statsverksproposition tillät jag mig att, med anledning av den proposition angående sockertullen, som väntades, uttala, att det var med spänd förväntan man avvaktade att se, huru långt regeringen skulle komma att gå, var den skulle komma att stanna i sitt hänsynstagande till å ena sidan den stora konsumerande allmänhetens behov och å den andra trustens intressen.

Vi stå nu inför avgörandet av denna fråga, och jag ber då att först få erinra om, att herr statsministern vid denna remiss uttalade, att han hoppades, att propositionen skulle komma att av Riksdagen antagas.

Nu har herr statsministern en helt annan förhoppning i frå-

gan, den förhoppningen, att denna regeringens proposition skall bli begraven och att vid denna begravning minst 84 medlemmar av det liberala partiet skola assistera. Jag tror, att det vid detta tillfälle kanske icke kan skada, att man överränner en liten krans vid regeringspropositionens begravning. Och vad kan vara lämpligare än att söka sammanknyta en sådan krans ur den liberala och den radikala pressens uttalanden under de sista dagarna i denna fråga?

*Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)*

Det kan ju sägas, att en socialdemokrat är icke rätt mannen att framrätta en sådan krans, men situationen för ögonblicket är ju onekligen ganska besynnerlig. Det är socialdemokraterna, som här försvara regeringens proposition mot regeringen och, som det vill förefalla mig, mot det liberala partiet, och denna bild kanske kan få kompletteras på det sättet, att genom en socialdemokrat åtminstone några stämmor från liberala kretsar utanför denna kammare komma till uttryck, innan frågan avgöres. Det är ju synnerligen påfallande för var och en, som följt med tidningspressen under de senaste dagarna, att det är en så tydlig skillnad mellan det liberala partiets uppträdande inom denna kammare och ute i landet, åtminstone att döma av en stor del av den press, som representerar partiet. Jag tror, att det kan vara skäl att här inregistrera i kammarens protokoll vad man inom stora liberala kretsar tänker om det, som nu efter allt att döma kommer att ske. Jag hoppas, att jag härvidlag icke kommer att fresta de liberala ledamöternas tålmod alltför mycket, om här några sådana liberala uttalanden komma fram.

Jag skall endast välja några få sådana pressuttalanden. Listan kunde ju göras synnerligen lång, men jag skall inskränka mig till ett litet fåtal.

Södermanlands Nyheter skriver:

»Det är icke tu tal om att icke regeringen ensamt bör bära ansvaret för den »kompromiss» bevillningsutskottet kommit till. Den har visat att kapitalmakten i trustbildningens form är en stat i staten som mäktar att kväsa även en, som man hoppats, oberoende regering. Efter detta har den liberala regeringen genom att ge vika i en sådan fråga som denna grundligt gjort sig omöjlig att representera en vänstersammanslutning, som skall vara något annat än rent platonisk. Ty i denna fråga stod dock vänstern enig, och det hade varit regeringens plikt att i spetsen för densamma ta konsekvenserna av sina egna planer. Nu har den svikit och därmed desavuerat sin egen finansminister och givit ett bevis på att det icke går att lita på en liberal regerings föresatser, emedan man genast det bär emot är färdig att fly fältet.»

Uppsala Nya Tidning skriver:

»Skall det liberala partiet klart och tydligt kunna upprätthålla sin programåtagna förpliktelse, att »staten skall hålla sin

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

hand över att karteller och truster icke oskäligen på förnödenheter eller eljest missbruka sin makt», så bör onekligen den striden föras med fasthet och konsekvens och så att den ståndpunkt man efter anlitande av given erfarenhet och prövat omdöme under ämbetsansvar intager kan i fortsättningen med energi hävdas och föras till seger. Den fordran måste man ställa, att här göres vad göras kan. Annars är det fara, att den grundval som heter förtroende vacklar.»

I Hallands-Posten läses:

»'G. H. T.' skriver: 'Inom liberala samhällspartiet lärers också fullkomlig enighet råda om bevillningsutskottets av regeringen accepterade förslag'. För vår del vilja vi inte tro på en sådan ömklighet, förrän vi verkligen få se den. Och är det rykte sant, som cirkulerar i pressen, att statsministern hotat med regeringens avgång för den händelse hans parti komme att rösta för — Kungl. Maj:ts förslag, så faller nog inte svenska folket några tårar, om en regering, som så ömkligt desavuerat sig själv, packar sina kappsäckar.»

I Västerbottenskuriren läses:

»Det har försports, att det icke är uteslutet att regeringen skulle avgå därest en del liberala komme att rösta på den kungliga propositionen och mot kompromissen. Regeringen skulle nämligen då anse sig sakna partiets förtroende. Vi kunna icke gå med därpå. För Norrland är livsmedeltullarnas kraftiga nedläggning ett oeftergivligt krav, omkring vilket hela dess befolkning står fullt enig. Det vore därför icke så underligt utan tvärtom helt naturligt, om åtminstone en del av dess representanter av övertygelse om det rättvisa i regeringens proposition rösta på denna.»

I Jämtlands Kuriren läses:

»Hart när otroligt låter det när man får höra att regeringen accepterat kompromissen i sockertullfrågan, ja, att den till och med är tillkommen på regeringens eget initiativ och under finansministerns medverkan.» Och vidare: »Det är från dem som verkligen behöva statens skydd mot en oblyg utsugning som regeringen i uppenbar principlöshet vänt sig till dem, som storordigt framfört sina anspråk, och regeringen har däri genom lämnat sin hittills intagna ståndpunkt och svikit småfolkets berättigade krav. Det bör också erinras om, att det är den liberala regeringens egentliga första eldprov som den bestått så illa, att hela högerpressen jublar, under det de liberala bladen på alla sätt söka finna utsäkter för principlösheten. Må det vara oss förunnat att snart få skåda någonting som sopar bort vankelmodet och bereder väg för en radikal reformvilja vilken kan föra rättens och frihetens sak till seger hur än fåväldets män må protestera.»

Västernorrlands Allehanda skriver:

»Det bekräftar sig, detta som man så ogärna velat tro, att det är regeringen som står bakom bevillningsutskottet rörande

eftergiften i sockertullfrågan. Det är den uppenbara kapitulationen av den första statsmakten inför en makt, som i våra dagars Sverige tyckes blivit övermäktig: penningens; det är vänsterkravens kapitulation inför högerintressena, som i stort sett nästan alltid sammanfalla med kapitalistintressena.

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

»Vilken sorglig historia!» säger tidningen och rekapitulerar frågans utredning, samt fortsätter sedan: »Vänsterpressen landet runt har också med all tillfredsställelse sökt stödja regeringen i denna sak, och inom riksdagskretsar hade den att påräkna stora och starka sympatier för densamma.»

»Och ändå faller regeringen undan i denna fråga, som tycktes skola bli inledningen till genomförande av dess ekonomiska reformprogram. Detta är betänkligt redan därför, att det är ägnat att väcka misstro till regeringens förmåga, då den nu gjort fiasko vid en första ansats att i framtiden, då ännu större svårigheter kanske möta, lyckas med tillräcklig fasthet och energi genomdriva vänsterns önskemål i ekonomiska frågor. Men betänkligt även ur vidare synpunkt. Det är ju med glädje man konstaterar regeringens raska initiativ till reformer i en hel mängd frågor, som nu ligga under utredning. Men man vill också av dessa initiativ vänta verkligt tillfyllestgörande resultat. Sviker regeringen i dessa stycken, är det att befara, att folkets förtroende till densamma kommer att betänkligt rubbas.»

»— — — Vi här i Norrland — denna stora landsända, som i långa tider varit starkt frisinnad under eljest rätt allmän högerstämning i landet — kräva en fast frisinnad politik: Hellre ett klart radikalt parti, om ock för en tid i minoritet, än utsikterna till att allt emellanåt skall bedrivas ett kompromissande, som lätt hamnar i försumpning.»

Jag skall icke öka listan med flera uttalanden; men, som alla de herrar känna, vilka omsorgsfullt hava studerat den liberala pressen under dessa dagar, kunde listan göras vida fullständigare.

Jag vill ifrågasätta, om man, med kännedom om detta förhållande, verkligen, såsom det föreföll att herr statsministern gjorde, kan tala om att vi här hava att göra med en skiljepunkt mellan socialdemokrati och liberalism; Herr statsministern tycktes rent av vilja säga, att då regeringen här fallit undan, har den icke gjort något annat än följt sina egna och liberalismens grundsatser. Jag vill vidare ifrågasätta, huruvida det är befogat, att herr Edén framställer saken så, som om missnöjet med denna kompromiss kommer allenast från det socialdemokratiska partiet, mot vilket han riktade beskyllningen, att från dess sida bedrivits ett nära nog lika öronbedövande larm som av sockertrustintressenterna. Jag ber, att kammaren ville se detta herr Edéns uttalande mot bakgrunden av den vitt utbredda liberala opinionen, visserligen icke inom denna kammare företrädd med några synnerligen påtagliga uttalanden, men dock uppenbarligen mycket kraftig ute i landet. Då nu regerin-

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

gen här kräver, att dess egen proposition skall begravas, är det alltså icke blott över socialdemokraternas mening, utan även över meningen inom vissa rätt stora kretsar inom det liberala partiet, som den vill stryka ett stort svart streck. — Ja, det kan ju vittna om att vi hava en stark regeringsmakt; men jag tror, att vi komma sanningen närmare, om vi säga, att det vittnar om att vi hava en ännu starkare trustmakt här i landet.

Innan votering i denna fråga ägt rum, är man ju skyldig att förutsätta, att representanterna i denna kammare i första rummet tänka på att fullgöra sina förbindelser mot folket och först i andra rummet de förbindelser, som eventuellt kunna göras gällande på andra håll. Det har sagts av herr Edén, att frågan ligger här i det läget, att det nu gäller, om man skall offra småbrukare nere i Skåne eller icke. Det sades vidare av herr statsministern: frågan är, om man skall vara öm om dessa småbrukare eller icke. — Ja, man kan ju ställa en fråga på olika sätt; och jag förstår mycket väl, att herr Edén vill ställa frågan så, att den kan ligga så välvilligt till som möjligt för regeringschefen. Men det är väl ändå bra mycket begärt, att denna kammare, efter allt vad som här förut har sagts, skall kunna förbigå vad som här är kärnpunkten. Ty det är icke denna fråga, utan det är frågan: Varför har regeringen icke begagnat sina maktresurser? Den frågan står obesvarad. Då landets regering icke har begagnat dessa maktmedel, har man rätt att här tala icke blott om en kapitulation, utan, vad värre är, om en kapitulation utan strid; och en sådan bringar aldrig någon ära.

Det sades senast av herr statsministern, att det här ju visserligen är illa, men vi skola göra det bättre för framtiden; vi skola draga den lärdomen av det, som förefallit, att vi behöva en starkare hand över kapitalet. Jag skulle vilja säga: det var denna starkare hand vi hade behöft just nu. Även herr Edén förklarar ju, att man skulle draga en lärdom för framtiden. Man skulle lära sig, att man för framtiden skall räkna mera med denna penningmakt, som växer sig allt starkare och alltjämt skapar sig nya möjligheter. Allt det där är mycket vackert; men, mina herrar, det är ju ingenting nytt. Dessa ord hava vi hört många gånger förr; vi hörde dem under valrörelsen, vi hava hört dem gång på gång. Men jag tror icke, att det svenska folket i en sådan fråga är tillfredställt med ord, allra minst då det visat sig, att vid det första tillfälle, då det gällt att gå från ord till handling, då sviker man.

Jag vill erinra om en liten sak, som visar, att man nog kan komma till rätta med sockertrusten, även om den är mycket mäktig och hänsynslös. Den är hänsynslös; men den respekterar folk, som veta att sätta sig i respekt. För den svenska staten synes det stå illa till för ögonblicket. Det bör då bringas i erinran, att det kooperativa förbundet synes komma bra mycket lättare till tals med trusten än hvad svenska staten

gjort. Men förvisso försmår denna organisation icke att be-
gagna de maktmedel, som stå till buds; och därpå hänger det.

Ja, kammaren har nu att gå till val mellan, å ena sidan, Kungl. Maj:ts proposition och, å andra sidan, ett förslag, som med hänsyn till hela sin tillkomst och, i betraktande av att denna trust uppträder som en stat i staten, med skäl kan betecknas som en sockertrustens proposition. Då jag naturligtvis, herr talman, icke kan ge min röst för sockertrustens proposition, hemställer jag om bifall till Kungl. Maj:ts.

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

Herr Christiernson: Herr talman! Professor Edén yttrade några ord, som jag antecknade, nämligen att jag skulle ha gjort ett uttalande om att, i den situation som nu föreligger, man får offra bönder, lantbrukare, hellre än att behålla några tusen hem. — Jag vill med anledning härav bara säga det, att något sådant yttrande har jag icke fällt; men då jag vet, att herr Edén icke lagt dessa ord i min mun i någon ond avsikt, så har jag endast velat påvisa misstaget. Jag hoppas, att han skall läsa mitt anförande, då det är utskrivet, och finna, att han fullständigt missuppfattat det. Som jag emellertid är övertygad om att det skett i god tro, har jag intet vidare att tillägga.

Herr Lundgren i Björna: Herr talman! Jag har icke ämnat att taga kammarens tid i anspråk. Jag har begärt ordet endast för att i korthet tillkännagiva, att jag ämnar rösta för den kungl. propositionen.

Herr Starbäck: Herr talman! Jag har också begärt ordet för att angiva, hur jag kommer att rösta. Men jag skall be att få beledsaga detta mitt tillkännagivande med några få ord.

Det har här i debatten från dess början till dess slut gång på gång från olika håll och i olika tonarter framhållits, vilken betydelse den fråga, som debatterades, hade för en del småfolk i Skåne. Man har däremot föga hört om att den frågan har en mycket stor betydelse för en massa småfolk också uti stora andra trakter av vårt land, men från en helt annan synpunkt.

Det har visserligen av någon talare sagts, att särskildt för de norrländska bygderna hade livsmedelsprisen och över huvud taget hela den indirekta beskattningen en alldeles särskild betydelse. Jag behöver icke stryka under detta, då det ligger i sakens natur, att en karg jordmån och ett kargt klimat måste sätta sin prägel på befolkningens levnadsförhållanden och livsmöjligheter. Men då, herr talman, från norrlandsbanken få yttranden härom hava kommit till protokollet och den opinionsstorm, som under de sista dagarna framkallats i våra nordliga bygder till följd av frågans förändrade läge, icke fått någon annan taleman här än en socialdemokrat, som anförde den liberala opinionen från tidningspressen däruppe, så har jag ansett det vara lämpligt

Ang. tull och skatt å socker m. m. att också en medlem av det liberala samlingspartiet tillåte sig peka på denna opinionsstorm.

(Forts.)

Det blir ju dock på det sättet, att de flesta av dem, som tillhöra norrlandsbänken, i alla fall komma att rösta för bevillningsutskottets förslag; och vi göra detta därför, att vi böja oss för den uppfattning, som jag nyss här antytt vara så bestämt framhållen, den nämligen, att frågans förändrade läge beror på hänsyn till de små. Men då vi göra det och på detta sätt böja oss för sakläget, så sker det — jag vill bestämt understrika det — under en mycket stark kontakt med det missnöje, som i alla händelser givit sig uttryck uppe från Norrland. Jag vill icke ingå på den politiska sidan, ehuru jag samtidigt icke vill förneka, att den för oss har en mycket stor betydelse i närvarande stund, utan vad jag vill ha sagt är det, att då vi nu böja oss för den situation, som framkommit, sker det med en bestämd förhoppning om att i de många frågor, som beröra de bygder, som vi representera, hänsyn såväl från det ena hållet som från det andra, hänsyn såväl från regeringens sida som från den sida här i kammaren, som representerar den bygd, för vilken en seger här i afton lär vara av så stor betydelse, att hänsyn i fullaste mått skall tagas till dessa avlägsna bygders många små hem vid behandlingen av de frågor, som närmast beröra dem.

Med dessa ord, herr talman, har jag velat angiva, att jag för min del kommer att rösta för bevillningsutskottets hemställan.

Med herr Starbäck förenade sig herrar *Widén, Hedström* och *Hellberg*.

Herr *Jansson* i Edsbäcken: Herr talman! Jag hade visserligen icke tänkt uppträda i denna fråga, men då jag icke för min del kunnat helt och hållet instämma i något av de många anföranden, som hållits i dag, känner jag mig pliktig tillkännagiva, hur jag kommer att ställa mig i saken, och jag må bekänna, att i den situation, frågan nu kommit, jag icke har något annat att göra än att rösta för utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Martin, Karlsson* i Fjäl och *Mossberg*.

Herr *Åkerman*: Herr talman! Jag skall endast be att få tillkännagiva, att jag kommer att lämna min röst för Kungl. Maj:ts proposition.

Hans excellens herr statsministern *Staaiff*: Herr talman, mina herrar! Jag skulle visserligen kunna ha åtskilligt att säga mot en del anföranden, som hållits här, sedan jag yttrade

Ang. tull och skatt å socker m. m.

Ang. tull och skatt å socker m. m.

(Forts.)

mig i förmiddags, men i anseende till den långt framskridna tiden skall jag endast tillåta mig att beröra ett par punkter, som jag anser vara av särskild vikt.

Det har upprepade gånger talats om maktmedel, maktmedel som regeringen skulle kunna hava till sin disposition, men som den ej har begagnat. Jag anhåller att i det avseendet få på det bestämdaste understryka, vad jag framhöll redan i förmiddags, nämligen att jag icke kan förstå, att det verkligen finnes några sådana maktmedel för att framkalla de verkningar, som man här vill åstadkomma.

I det avseendet har man endast nämnt om ett särskilt maktmedel, och det skulle vara det, som finnes angivet i den av herr Karlsson i Fjäl väckta motionen. Denna motion är helt visst framkommen i den allra bästa avsikt. Jag vill emellertid nämna, att regeringen haft den under övervägande och för sin del kommit till den slutsatsen, att motionen knappast lär innehålla ett sådant medel gentemot sockertrusten, som man föreställt sig. Regeringen har fått den uppfattningen, att, ifall Riksdagen skulle ha beslutat en tullnedsättning och bolaget sedan skulle hava vidtagit åtgärder, som hade avsett att nedsätta betpriset, dessa åtgärder kunde ha vidtagits på ett sådant sätt, i en sådan form, som faller helt och hållet utom den strängt begränsade förutsättningen för denna motion. Jag tror, att, om herrarna skulle vilja närmare sätta sig in uti och överväga denna motion, herrarna skulle finna, att den är så skriven — och kanske måste den vara så skriven, kanske kan den icke utvecklas på annat sätt — att endast under en viss särskild förutsättning, nämligen, som det heter: »därest den i Kungl. Maj:ts nädiga proposition nr 35 föreslagna nedsättning av tullen å socker vinner Riksdagens bifall och i anledning därav de bestämmelser, som för närvarande reglera priset å vitbetor mellan Svenska sockerfabriksaktiebolaget och dess betodlare, undergå sådan förändring, att likviden för betorna sänkes», hemställes, att »genom förändring av lydelsen av 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker må bestämmas, att tillverkningsavgiften för inom landet tillverkat socker skall höjas med ett mot nämnda sänkning av den för betorna utgående betalning svarande belopp.»

Det är icke sagt, att de bestämmelser, som för närvarande reglera priset å vitbetor emellan Svenska sockerfabriksaktiebolaget och dess betodlare, undergå någon förändring. De kunna helt enkelt upphävas, och sedan kan bolaget förfara på ett sådant sätt, att det alldeles icke kommer under det äventyr, denna motion avser att sätta. Jag vill alltså säga, att, om den i denna motion antydda utvägen är det enda maktmedlet, som man tänkt sig, jag icke tror, att den är tillräcklig. Jag har icke för min del kunnat uttänka något annat maktmedel, och jag har icke hört någon av de många talare, som uppträtt, anvisa något sådant av verklig effektivitet.

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

Medan jag har ordet, kanske jag får tillägga ännu en sak. Det har framkommit till mig och föreföll mig också av herr Lindmans yttrande, som om några ord, som jag fällde i slutet av mitt anförande, skulle på något sätt ha missuppfattats. Det var i fråga om högerpartiets deltagande i den votering, som kommer att följa. Jag vill då säga, att vad jag där yttrade endast och allenast innebar, att jag utgick ifrån just den förutsättning, vars riktighet sedan genom den ärade talarrens eget anförande bestyrktes, nämligen att högerpartiet hade för avsikt att, som han uttryckte sig, »mangrant» rösta för utskottets förslag. Det föll mig icke in den tanken, att detta parti, som jag visste stod på kompromissens sida, skulle utav några andra motiv, politiska motiv, kasta sig över på en sida, dit partiet alldeles icke hörde.

Över huvud taget har jag den uppfattningen, att förutsättningen för hela parlamentarismen är, att partierna icke utav en nyck eller utav en politisk tillfällighetsberäkning rösta på en annan sida än den, dit deras uppfattning uti voteringen drar dem. Om det icke vore så, då skulle icke förutsättningen för parlamentarism finnas i vår Riksdag.

Herr Branting har även uppehållit sig något, fastän i en annan riktning, vid dessa ord, som jag nyss syftade på. Jag skall icke nu upptaga tiden med någon utveckling av parlamentariska teorier, utan jag skall endast tillåta mig att förutsätta, att herr Branting måhända likaväl som jag förstår, att det verkligen är av en allvarlig betydelse för regeringen att i detta fall finna sitt parti i den omfattning, som jag angav skänka sitt stöd åt det yrkande, som regeringen har tillstyrkt; och om herr Branting såväl som jag inser detta förhållande, kunna vi ju möjligtvis spara teorierna till ett annat tillfälle.

Herr Palmstierna: Herr talman! En kort replik till herr statsministern.

Herr statsministern efterfrågade maktmedlen. Då ber jag att få betona, att det är två saker sammanblandade i herr statsministerns anförande. Den *ena* frågan är den, om en driftkoncentration skall ske, huru skyddar man då betodlarna? Den *andra* frågan är den: om det över huvud taget blir en *allmän* betodlarekonflikt, hur skyddar man i så fall betodlarna?

Vad den första frågan om driftkoncentration beträffar, stod regeringen ursprungligen på *den* meningen, att en sådan borde ske. När regeringen nu ändrar sin ståndpunkt, gillar bevillningsutskottet och säger: driftkoncentrationen bör ej ske — i det fallet, vill jag gärna säga, där saknar staten nog maktmedel att kunna hindra driftkoncentrationens utförande. Men det var icke regeringens ursprungliga tanke att hindra driftkoncentration.

Är det fråga om en allmän betodlarekonflikt, och det var en sådan, man förutsatte skulle kunna framkallas av Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag i frågan, då har man redan i den kungl.

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

propositionen satt råsockertullen så, att en mycket stor möjlighet till begränsning av en sådan konflikt förefinnes.

Nu hänger herr statsministern upp sig på formuleringen av en enskild motion, vars tillkomst jag antager icke är regeringen alldeles främmande. Är det icke bättre att låta saken komma fram i förändrad form i en kungl. proposition. Det maktmedlet saknar nog icke herr statsministern.

För det tredje finnes det en annan utväg, som kanske också varit på tal, den nämligen, att hotar man med alltför stort lager, kan man beskatta detta lager särskilt.

Med andra ord herr statsminister, i en *allmän* betodlarkonflikt, där är icke svenska staten maktlös.

Hans excellens herr statsministern Sta a ff: Ett enda ord, herr talman!

Det har icke varit min mening att på något sätt rida upp på formuleringen av en enskild motion, utan då jag nämnde, att regeringen tagit denna motion i övervägande, var min mening att säga, att regeringen utan avseende på dess formulering tagit det uppslag, som därigenom var väckt, i övervägande. Men regeringen för sin del har icke funnit, att det kunde utvecklas till ett sådant maktmedel, som här varit tal om.

Herr vice talmannen D. P e r s s o n: Herr talman, mina herrar! Det kan icke komma i fråga, att jag nu skulle vilja försöka att bemöta de många talare, som uppträtt i dag, utan jag har begärt ordet allenast för att tillkännagiva den ståndpunkt, jag intager i denna fråga.

Jag kan icke annat än erinra därom, att herr Palmstierna började sitt första anförande med att säga, att vi sällan stått inför en så egendomlig situation som nu. Ja, jag måste för min del verkligen erkänna, att nog är det något egendomligt att finna, att herr Palmstierna släppt sin ståndpunkt i frågan och att regeringen också nödgats att släppa sin ståndpunkt i denna fråga. Det är både egendomligt och karaktäristiskt, att just herr Palmstierna skulle börja stenkastningen, som själv sålunda bor i glashus. Detta hans sätt vittnar mera om djärvhet än ansvarskänsla.

Herr Palmstierna yttrade vidare, att skrämselein icke borde ha sin plats bland svenska folkets representanter. Ja, i det avseendet ber jag att få instämma med herr Palmstierna. Men jag vill tillägga, att jag icke alls kände mig skrämmd av hans hotelser, och jag tror knappast, att regeringen gjorde det heller. Och jag kände mig icke heller uppskrämmd av vad herr Christiernson sade, fastän han hotade med, att liberalerna från hans sida icke skulle få något understöd vid nästa års riksdagsmannaval. Ja, jag tror

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

mig kunna förutsäga, att hur frågan om tullen på socker än må utfalla, så skulle vi icke haft så synnerligen mycken hjälp att vänta från det hållet.

Nu är det ju givet, att vi norrlänningar— om jag får räkna mig till dem — att vi voro glada åt löftet om, att vi kunde emotse en nedsättning i sockerpriset. Och det blir det också, om nedsättningen blir något mindre, än den kungl. propositionen gav vid handen, något, som nu väckt sådan förstämning och blivit föremål för så mycket klander, naturligtvis med visst fog.

Men jag har frågat många av mina vänner, om de anse, att denna lilla skillnad mellan vad som föreslås i utskottsbetänkandet och den kungl. propositionen verkligen har ekonomiskt sett så synnerligen mycket att betyda. Jag har utan undantag fått det svaret, att ur ekonomisk synpunkt betyder det icke så värst mycket, men det är principen, man måste hålla på. Ja, vet ni, mina herrar, här har det visat sig, att trusten haft en sådan makt gentemot betodlarna, och att det är dessa, som detta skulle komma att gå ut över, att det således är befolkningen, den jordbrukande befolkningen och arbetarna i sockerindustrien, som skulle komma att lida, om man antog den kungl. propositionen oförändrad. Då får jag för min del säga, att så stor egoist är jag icke, att jag skulle vilja se den jordbrukande klassens intressen i en landsända uppoffras till förmån för intressena i en annan landsända, och jag vill säga, att nog tycker jag om fasthet i principer och vill hålla strängt på dem. Men, mina herrar, när man kommit i en sådan situation som den vi nu befinna oss i, då får jag för min del säga, att om regeringen håller mera på folkets väl än på principerna, då skall jag för min del be att få ansluta mig till regeringen och anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Palmstierna: Jag tror icke, herr talman, att kammararen är vice talmannen tacksam för att han river upp debatten igen. Jag skulle icke heller ha yttrat mig i frågan, om han icke i debatten infört ordet *ansvarskänsla*. Jag ber att få fråga herr vice talmannen, om han icke läst den kungl. propositionen. I den kungl. propositionen säges det uttryckligen, att Kungl. Maj:t i detta hänseende företräder samma uppfattning, som jag uttryckt, och att denna uppfattning är »förtjänt av särskild uppmärksamhet», och det betonas, att det är själva »grundsatsen» detta gäller, vidare att den av trustkommitténs majoritet intagna ståndpunkten kan leda till »betänkliga konsekvenser» m. m. dylikt. Vill herr vice talmannen ha flera uttalanden om den principiella likheten mellan min ståndpunkt och Kungl. Maj:ts förutvarande, så skall jag gärna stå till tjänst, men jag tror, att herr vice talmannen hellre bör läsa om propositionen, när han kommer hem i kväll, om han nu har lust att göra det.

Härmed var överläggningen slutad. I enlighet med de där-
 under gjorda yrkandena rörande tullsatserna å socker och restitution *Ang. tull och
 skatt å socker
 m. m.*
 av erlagd sockertull framställde herr talmannen propositioner först
 på bifall till vad utskottet föreslagit samt vidare på bifall till
 Kungl. Maj:ts förslag i denna del; och fann herr talmannen den
 förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering
 begärdes likväl, i anledning varav uppsattes, justerades och an-
 slogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren i nu föredragna fråga angående
 tullsatserna å socker och restitution av erlagd sockertull bifaller
 vad bevillningsutskottet föreslagit, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag i
 denna del.

Voteringen utvisade 139 ja mot 78 nej, vadan kammaren i nu
 förevarande fråga bifallit utskottets förslag.

Härefter begärdes ordet av

Herr Branting, som yttrade: Herr talman! Jag ber att
 få till protokollet antecknad min reservation mot det nu fat-
 tade beslutet. Enhälligt har vårt parti röstat för vad som var
 Kungl. Maj:ts ståndpunkt i januari och februari. Vi förbehålla
 oss fullständigt fria händer att söka bryta den bundenhet un-
 der sockertrusten, som den nu gjorda kapitulationen innebär.

I detta anförande instämde herrar *Lindhagen, Lindkvist* i
 Stockholm, *Tengdahl, Söderberg* i Stockholm, *Palmstierna, Win-
 berg, Wallin, Molin* i Södertälje, *Källman, Sjöblom, Borg, Kropp,
 Johansson* i Uppmälby, *Bärg* i Katrineholm, *Törnblom, Persson* i
 Norrköping, *Sterne, Widlund, Magnusson* i Kalmar, *Lindqvist* i
 Kosta, *Ingvarsson, Kloo, Borggren, Thorsson, Kristensson, Linders,
 Lindberg, Nilsson* i Kabbarp, *Nilsson* i Tånga, *Nilsson* i Kristian-
 stad, *Holmström, Waldén, Persson* i Malmö, *Rydén, Strid, Nord-
 ström, Bengtsson* i Göteborg, *Berg* i Munkfors, *Helger, Larsson* i
 Västerås, *Forssell, Rundgren, Lindley, Månsson, Sävström, Edbom,
 Norin, Jansson* i Falun, *Eriksson* i Grängesberg, *Sandler, Svensson*
 i Skönsberg, *Anderson* i Råstock, *Uddenberg, Nilsson* i Hagaby,
Tysk, Leksell, Berglund, Hage och *Carlsson* i Frosterud.

Ang. tull och
skatt å socker
m. m.
(Forts.)

Vidare föredrogs utskottets hemställan under punkten 1:o), i vad den rörde tullsatserna å sirap och melass, ävensom motioner, innefattande yrkanden härom; och yttrade därvid:

Herr Vennersten: Herr talman! Vid denna punkt har jag jämte åtta utskottskamrater avgivit en reservation. För att om möjligt begränsa debatten, skall jag inskränka mig till att under hänvisning till den i reservationen anförda motiveringen yrka bifall till reservationen.

Herr Röing: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen beträffande nu föredragna fråga propositioner på dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock bifall till den av herr Vennersten m. fl. i detta ämne avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes av herr Vennersten, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren i nu föredragna fråga angående tullsatsen å sirap och melass bifaller vad utskottet hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Vennersten m. fl. i detta ämne avgivna reservationen.

Omröstningen utföll med 140 ja mot 72 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets förslag, i vad detsamma avsåge nu omförmälda ämne.

Härpå föredrogs utskottets hemställan under punkten 2:o), utom i vad densamma rörde skattesatsen för socker från fabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland, ävensom motioner med yrkanden i det ämne, denna utskottets hemställan omfattade.

Därvid yttrade:

Herr Vennersten: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan i den föredragna delen och avslag å de i ämnet väckta motionerna.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag vill icke vid denna sena timme upptaga någon debatt i ämnet, utan ber endast att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande utav herr Bäckström och mig m. fl. fogade reservationen, vari vi yrka bifall till herr Hamrins motion. Denna motion går, som vi veta, ut på att skatten på allt socker skall sänkas med 2 öre.

Jag ber alltså att få yrka bifall till denna reservation.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen vidkommande nu föreliggande fråga propositioner först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till vad i detta ämne föreslagits av herr Bäckström m. fl. i deras vid punkten 2:o) av utskottets hemställda avgivna reservation; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr Palmstierna begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren i nu föredragna fråga angående skattesatsen å socker utom i vad rör socker från fabriker i Östergötland och Västergötland samt å Öland bifaller vad utskottet hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit vad i detta ämne föreslagits av herr Bäckström m. fl. i deras vid punkten 2:o) av utskottets hemställda avgivna reservation.

Voteringen utvisade 136 ja mot 67 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets förslag i nu berörda ämne.

Vidare föredrogs utskottets hemställda under punkten 2:o), i vad den rörde skattesatsen för socker från fabriker i Östergötland och Västergötland samt på Öland, ävensom motioner med yrkanden härom; och begärdes ordet därvid av

Herr Rune, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få yrka, att sockerskatten vid den s. k. Lidköpingsgruppens fabriker intill 1918 års utgång måtte bestämmas till 12 öre i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 13.

I detta anförande instämde herrar *Henricson* i Karlslund, *Juhlin*, *Ekman*, *Andersson* i Höckerum, *Zetterstrand*, *Vahlquist*, *Beckman* i Linköping, *Pettersson* i Bjälbo, *Andersson* i Fallsberg,

Ang. tull och Olsson i Järnsida, Runefors, Andersson i Knäppinge, Johanson i
 skatt å socker Vetlanda, Andersson i Milsmaden, Bogren, Johanson i Gäre, Karl-
 m. m. son i Västtomten, Carlson i Herrljunga, Indebetou och Kronlund.
 (Forts.)

Härefter yttrade:

Herr Vennersten: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till den i detta ärende vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Med herr Vennersten förenade sig herrar Jeansson i Kalmar, Jonsson i Hökhult och Isaksson.

Herr Christiernson: Herr talman! Jag har förut på förmiddagen uttalat mig mot varje skattelindring. Men då jag nu ser, att utskottets ledamöter fullständigt utrymma skansarna och gå över på reservationen, så tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Larsson i Klagstorp instämde häruti.

Herr Byström: Då den föregående talaren var så kortfattad, som han var, skall även jag vara lika kortfattad och endast yrka bifall till reservationen, som förekommer på sid. 20, vill jag minnas. Det är för övrigt samma yrkande, som förut gjorts av herrar Rune och Vennersten.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav nu i enlighet med de yrkanden, som beträffande sist föredragna fråga förekommit, propositioner dels på bifall till vad utskottet föreslagit, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i herr Vennerstens m. fl. reservation vid punkten 2:o) av utskottets hemställan; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Christiernson, uppsattes, justerades och antogs en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren i nu föredragna fråga angående skattesatsen för socker från fabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland bifaller det förslag, som innefattas i herr Vennerstens m. fl. reservation vid punkten 2:o) av utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets förslag i detta ämne. *Ang. tull och skatt å socker m. m.*

Omröstningen utföll med 117 ja mot 88 nej; och hade kammaren alltså i förevarande fråga fattat beslut i enlighet med innehållet i ja-propositionen.

Utskottets under punkten 4:o gjorda anmälan lades till handlingarna.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes:

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Bolum nr 9 Munskagård i Skaraborgs län jämte en i ämnet väckt motion;

nr 38, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om upphävande av förbudet mot klyvning av lotshemman;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Eggelestad nr 10 i Malmöhus län; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra kronofogdebostället Väderstad nr 5 i Östergötlands län jämte en i ämnet väckt motion;

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 10, i anledning av herrar Bäckströms och Wikströms motion, nr 244, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om inrättande av ett statsobligationslotteri; och

nr 11, i anledning av herr Wedins motion, nr 245, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag till åtgärder i syfte att förebygga vissa missförhållanden vid försäljning av lotter och obligationer;

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om obligatorisk läkarundersökning av folkskolebarn m. m.; samt

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående indrivning i sammanhang med kronouppbörderna av avgifterna till vissa försäkringsanstalter m. m.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12,57 på natten.

In fidem

Per Cronvall.

Onsdagen den 12 mars.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Herr statsrådet Petréén avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: med förslag till förordning om ändrad lydelse av 54 § i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering; om införande i förordningen den 15 maj 1908 angående restitution av erlagd sockerskatt eller befrielse från sådan skatt för socker, som använts vid tillverkning av exportvaror, av bestämmelser om restitution av erlagd skatt jämväl då socker utföres till svensk frihamn eller intages å svenskt frilager;

angående vissa anordningar i Sveriges geologiska undersöknings nybyggnad;

angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Rofsbo nr 2 Nörgård i Göteborgs och Bohus län;

angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Flathult nr 2 i Kalmar län;

angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Knutesbråten nr 1 i Jönköpings län;

angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Ammer nr 1 i Jämtlands län;

angående försäljning av vissa delar av förra militiebostället Ivetofta nr 6, 8 i Kristianstads län;

angående avsättande såsom nationalpark av visst område i Arjeplogs socken av Norrbottens län; och

angående upplåtande av lägenheter från förra kronofogdebo-stället Tännö nr 3 Kåragården i Jönköpings län.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter jordbruksutskottets utlåtanden nr 37—40, Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 10 och 11, Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7 samt Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 7.

§ 3.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, nr 29, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av beskickningshus i S:t Petersburg.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets memorial:

nr 22, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 20, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å superfosfat; och

nr 23, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande viss del av bevillningsutskottets betänkande nr 21, angående tull och skatt å socker m. m.; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckta motioner om inrättande av ett riksbankens avdelningskontor i Hälsingborg; och

nr 21, i anledning av Riksdagens revisorers anmärkning rörande dröjsmål med avlämnandet av registret till 1912 års riksdagstryck m. m.

§ 5.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgörömalen beviljades:

herr *Berg* i Staby under den 13 mars och

» *Jonsson* i Gumboda under 2 dagar fr. o. m. den 13 mars.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,48 e. m.

In fidem

Per Cronwall.